

Pilegrimens forandring

En analyse av syv norske pilegrimers oppfatninger av pilegrimsferd og dets virkning.

Mastergradsoppgave i religionsvitenskap (AHKR), Høst 2018

av Martin Siring Sørle.

Forord

Jeg har alltid vært interessert i eldre historie, men det var ikke før jeg skrev min bacheloroppgave i historie om kristningen av Norge jeg ble ordentlig introdusert for pilgrimsfenomenet. Under arbeidet på bachelorgrad i historie ved UiO romantiserte jeg pilgrimsferd som en unik religiøs reise. Med dette tankesettet forestilte jeg meg sterkt troende kristne pilegrimer som slet seg langs landeveier til Jerusalem og andre eksotiske steder. Denne tankegangen har jeg i senere tid lagt fra meg, men min fasinasjon av pilgrimsferd og pilegrimer vedvarer enda.

Under mitt opphold ved UiB på både bachelor- og masterprogrammet har jeg blitt kjente med mange dyktige studenter og forskere. Spesielt ønsker jeg å takke Michael Stausberg for sin rolle som veileder i dette prosjektet. Hans kunnskap har bidratt til å få oppgaven til å bli det den i dag er. Uten hans konstruktive kritikk og veiledende innspill ville denne oppgaven mest sannsynlig fortsatt kun vært en skisse fremfor en akademisk tekst. Jeg ønsker også å takke min familie og min forlovede for å kontinuerlig ha kommet med oppmuntrende ord, selv da arbeidet på denne oppgaven virket overveldende. Forøvrig er også en takk på sin plass til deltagerne av dette prosjektet. For uten deres deltagelse hadde denne masteroppgaven aldri blitt til. Til slutt ønsker jeg også å takke universitet i Bergen for en fantastisk studietid, hvilket gjorde min periode som innbygger og student i regnbyen til en utrolig opplevelse.

Innhold

Forord... X

Kapittel 1: Teoretiske perspektiver

- 1. Tema og problemstilling... Side 5
- 1.1 Teoretiske perspektiver... Side 6
- 1.2 Tidligere forskning... Side 6
- 1.3 Redegjørelse av begreper... Side 23

Kapittel 2: Metode

- 2. Forskningsdesign... Side 28
- 2.1 Teori og metode... Side 28
- 2.2 Kvalitativ forskning... Side 29
- 2.3 Intervju ... Side 30
- 2.4 Transkribering og koding... Side 30
- 2.5 Deltagere og anonymisering... Side 31

Kapittel 3: Deltagerne og deres opplevelser

- 3. Innledning... Side 33
- 3.1 Biografiske profiler... Side 33
- 3.2 Deltagernes opplevelser... Side 40
 - Sosiale opplevelser... Side 40
 - Individuelle opplevelser... Side 46

Kapittel 4: Deltagernes behov

- 4. Innledning... Side 63
- 4.1 Maslows behovspyramide... Side 63
 - Fysiologisk- og trygghetsbehov... Side 63
 - Sosiale behov... Side 65

Annerkjennelse... Side 68

Selvrealisering... Side 76

Kapittel 5: Redegjørelse av funn

5. Funn... Side 80

5.1 Avsluttende bemerkninger... Side 83

5.2 Litteraturliste... Side 84

5.3 Nettkilder... Side 86

5.4 Utdrag/sitater fra intervjuer... Side 86

5.5 English abstract... Side 87

Kapittel 1: Teoretiske perspektiver

1. Tema og problemstilling

Denne masteroppgaven tar for seg det voksende pilegrimsfenomenet og individene som tar del i det. I motsetning til en del av den tidligere pilegrimsforskning tar ikke dette prosjektet for seg et spesifikt pilegrimsmål eller en spesiell pilegrimsferd. Hovedfokuset for denne oppgaven omhandler heller individene som utfører pilegrimsferder. Primært er hovedspørsmålet om pilegrimsferd virkelig er en transformativ reise. Den populære fremstillingen av fenomenet tilsier dette, og forskere har tidligere støttet opp denne fremstillingen. For å besvare dette har det blitt utført en undersøkelse av syv norske deltagere av pilegrimsferder. Alle deltagerne har blitt intervjuet angående deres egne tanker, opplevelser og erfaringer omhandlende både pilegrimsfenomenet som helhet og deres egne pilegrimsferder. Ved å analysere intervjuene er det ønsket å få svar på følgende spørsmål:

1. Hva er de reisendes begrunnelser og mål for å utføre pilegrimsferder?
2. Om noe, hva slags virkning har pilegrimsferd på sine reisende?
3. Hvordan ser de reisende på seg selv i lys av pilegrimsfenomenet?
4. Er det et definerende element ved pilegrimsferd som kan skille det fra andre former for reise?

Utenom å anvende analysen for å få svar på disse spørsmålene vil også tidligere forskning bli anvendt for å undersøke pilegrimsferd og de reisende med andre teoretiske perspektiver. Dette gjøres for å forsøke å utvikle begreper og kategorier som kan bidra til å avgrense og definere begrepene pilegrimsferd og pilegrim. Ved å anvende tidligere forsknings teoretiske perspektiver er det også ønskelig å teste ut teorien om pilegrimsferd som en transformativ reise. Oppgaven vil dermed deles opp i fem kapitler. De to første kapitlene vil redegjøre for teori og metode brukt i prosjektet. Mens de tre siste kapitlene tar for seg analysen.

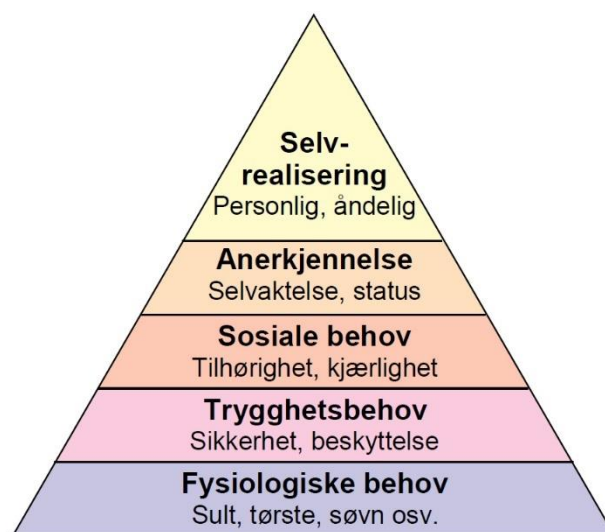
1.1 Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet ønsker jeg å vise til de teoretiske perspektivene omhandlende pilegrimsferd og pilegrimer. For å gjøre dette vil jeg vise til tidligere bidrag i pilegrimsforskningen, samt vise til sentrale forskere og deres arbeid. Jeg ønsker også å vise til de teoretiske avgrensningene, og som følge, definisjoner innad de teoretiske perspektivene. Det er også ønskelig å vise til de forskjellige definisjonene av hva en pilegrimsferd er, samt redegjøre for hvilken av definisjonene dette prosjektet tar bruk av.

1.2 Tidligere forskning

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere ett utvalg forskere og aktører som har hatt en innvirkning på mitt eget arbeid. I hovedsak er utvalget bestående av forskere, men jeg har også valgt å inkludere enkelte som også fungerer som aktører innen pilegrimsfenomenet. Dette valget ble tatt i håp om å få flere perspektiver på fenomenet, og dermed en bedre forståelse av det. Alle forskerne som blir nevnt mener jeg har hatt en påvirkning på det akademiske samfunnet med sine funn. De har også alle arbeidet med pilegrimsferder, måtte dette enten være i et historisk, sosiologisk, psykologisk eller biografisk perspektiv. Jeg ønsker også å vise hvor min egen forskning bidrar innenfor pilegrimstudier.

Abraham Maslow var en amerikansk doktor av klinisk psykologi som er mest kjent for sin teori om menneskelige behov basert på ideen om et universalt hierarki av menneskelige behov. Hans teori bestod av fem nivåer av behov som kan rangeres etter viktighet.¹

Pyramiden viser altså fem nivåer, hvor toppen (selvrealisering) er det siste behovet. I følge Maslow utføres nivåene i en rekkefølge fra bunnen av pyramiden og oppover. Altså da et individ har tilfredsstilt sine fysiologiske behov vil nye behov oppstå, slik som sikkerhet/trygghetsbehov. Teorien legger også til grunne for flytende overganger mellom nivåene, da det kan oppfattes som umulig å permanent tilfredsstille et individs fysiologiske behov.² Maslows teori har også vært utsatt for godt begrunnet kritikk, blant annet for hans rigide forståelse av at stegene i pyramiden må oppnås i rekkefølge fra bunn til topp. Ettersom at mennesker er i forskjellige livssituasjoner og har egne mål og ønsker i livet vil det dermed være galt å si at alle bryr mennesker eksempelvis ønsker sosial aksept før du ønsker å arbeide på sinn egen anerkjennelse og sitt eget ego.³ Til tross for å dele forståelsen av at selvrealisering er det ultimate målet for mennesker i dette prosjektet, deles ikke samme forståelse om at dette bare kan oppnås ved å fullføre alle de andre stegene i pyramiden først. Med andre ord anvendes Maslows teori i denne oppgaven med et fjernet fokus på rekkefølgen av de menneskelige behovene. Alle behovene utenom selvrealisering er vektlagt i like stor grad. Selvrealisering oppfattes som det ultimate målet for deltagerne. I grunn er det viktig å vise til alle behovene Maslow bringer frem for å vise til motivasjonene og grunnlagene for at pilegrimene utfører pilegrimsferder.

Grunnet dette prosjektets bruk av Maslows behovspyramide i en analytisk kontekst må både begrepene for nivåene, samt deres innhold redegjøres. Teoriens vanligste bruksområde er i dag studier av forbrukeres motivasjoner, vaner og behov.⁴ For at Maslows teori skal anvende i dette prosjektet kan det dermed være et behov for forandring av begrepenes innhold og forståelse. I dette prosjektet tenkes det å anvende Maslows teori for å se om deltagerne oppfatter sine menneskelige behov møtt eller tilfredsstilt under en pilegrimsferd. Forståelsen av de fem nivåene må dermed spesifiseres, om ikke forandres.

Fysiologiske behov

Det første steget i pyramiden omhandler individers fysiologiske behov. Disse behovene er nødvendig for at personen holder seg i live, og omhandler blant annet mat, vann, luft, klær og husly. I følge Schiffmans tolkning av teorien er dette et dominant behov, ettersom enhver person har disse behovene og om behovene mot formodning ikke skulle bli møtt ville individet ikke hat noe annet fokus enn å få tilfredsstilt det. Det presiseres også at individer i industrielle land som oftest fokuserer på behov høyere i pyramiden, ettersom det fysiologiske behovet som oftest er lettere å tilfredsstille i disse landene.⁵ I dette prosjektet vil Schiffmans

redegjørelse av Maslows første nivå i pyramiden tas i bruk som det er forklart. Dette nivået vil altså bli anvendt i en analyse for å se om deltagerne av dette prosjektet har sine fysiologiske behov møtt.

Sikkerhet/trygghetsbehov

Etter det fysiologiske behovet er tilfredsstilt mener Maslow at individene ønsker å tilfredsstille sine sikkerhet- og trygghetsbehov. Disse behovene omhandler, slik begrepet antyder, et ønske om trygghet og sikkerhet i individets liv. Med dette menes det at individet oppfatter at de har kontroll over sine liv og at de har en følelse av stabilitet og rutine i det. Individets helse og tilgjengeligheten til helsetjenester spiller også inn i hvorvidt individet føler dette behovet blir tilfredsstilt.⁶ Igjen er dette behovet lettere tilfredsstilt i industrielle land, kanskje spesielt i land som tilbyr gode helsetjenester slik som Norge. Fremstillingen som her har blitt lagt frem av dette nivået vil i analysedelen bli anvendt, da det både er Maslows originale fremstilling og anvendelig for analysen.

Sosiale behov

Det tredje steget i pyramiden tar for seg menneskelige behov slik som kjærlighet, tilhørighet og nærhet. Det menes at Maslow forsto mennesker søkende etter medmenneskelig fellesskap, og at dette behovet har en sentral rolle grunnet viktigheten av sosiale motivasjoner i menneskelige samfunn.⁷ Dette behovet blir altså tilfredsstilt eller møtt ved sosiale møter og vennskap, samt følelsen av tilhørighet. Denne forståelsen av behovet og dets innhold vil også bli brukt i analysen. Det kan tenkes at de sosiale behovene ikke er annerledes i settingen av en pilegrimsferd fra butikk eller bar hvor teorien vanligvis ville bli anvendt.

Egoets behov (Annerkjennelse)

Det nestsiste steget i pyramiden omhandler egoets behov. I følge Maslow er det primært to dimensjoner av egoet behov som kan bli tilfredsstilt. Den første er innover-rettet ego, hvilket tar for seg individets behov for selvaksept, selvfølelse, uavhengighet og personlig tilfredstillelse ved arbeid eller erfaringer. Den andre er utover-rettet ego, som tar for seg behovet for rykte, status, gjenkjennelse, annerkjennelse og skryt.⁸ Med andre ord kan førstnevnte dimensjon oppfattes som at individet arbeider på sin egen personlighet og seg selv, mens den andre dimensjonen tar mer for seg fremstillingen et individ kan forsøke å gi av seg selv. Disse behovene kan bli tilfredsstilt ved, eksempelvis i dette prosjektet, at en av deltagerne oppfatter og fremstiller seg selv som en pilegrim, eller skryter av sitt antall utførte

pilegrimsferder. Maslows redegjørelse av dette nivå er dermed kompatibel med dette prosjektet, og begrepenes innhold og betydning behøves dermed ikke å forandres.

Behov for selvrealisering

Schiffman forklarer at Maslows redegjørelse av selvrealisering kan forklares som et individs ønske om å nå sitt fulle potensiale. Som en forklaring viser Schiffman til et beskrivende sitat fra Maslow:

*What a man can be, he must be.*⁹

Altså er det opp til hvert individ å bli det den kan og ønsker å bli. En måte å forstå dette på er at selvrealisering innebærer en stor del individualitet. Med andre ord er målet for selvrealisering varierende mellom hvert individ grunnet forskjellige livsmål, personligheter og erfaringer.¹⁰ Eksempelvis kan en person ha et ønske om å bli en profesjonell fotballspiller, og vil dermed trene fokusert mot dette målet. For å oppnå selvrealisering må denne personen altså nå sitt mål. Grunnet nivået av individualisering er dermed begrepet selvrealisering relativt bredt. I dette prosjektet vil Maslows forståelse og bruk av begrepet dermed ikke være egnet. Det er dermed ønskelig å anvende en forståelse av begrepet selvrealisering som en prosess hvor individets ønsker og oppnådde mål blir sett på som en form for selvrealisering. Eksempelvis for dette prosjektet kan man se på en deltager som ønsker å utforske sitt eget sinn og å oppleve nye opplevelser som et ønske av å utføre pilegrimsferd. Om denne deltageren dermed får utforsket sitt eget sinn og tilegnet seg nye opplevelser vil deltageren dermed ha opplevd og oppnådd selvrealisering. Med andre ord anvendes selvrealisering i den senere analysen som et oppnådd mål, måtte målet være noe av en form for personlig vekst, - utvikling eller -forandring. Med Maslows behovspyramide redegjort er det også nødvendig med et bredere teoretisk perspektiv. Det er derfor ønskelig å også vise til andre forskere.

Rene Gothoni har skrevet *Tales and Truth – Pilgrimage on mount Athos Past and Present* (1994) og er professor i religionsvitenskap ved universitetet i Helsingfors, Finland. I hans bok viser han til sitt arbeid på pilegrimsfenomenet ved fjellet Athos. Gothoni presenterer en rekke emner som er relevant for dette prosjektet. Blant annet tas det nytte av hans kritikk rettet mot Turners teori og begrepsdefinisjoner omhandlende pilegrimsferd. Grunnet kritikkenes tyngde følte det nødvendig å presentere Gothoni før Turner. Hans kritikk bidrar til å avgrense begrepsdefinisjonene som vil bli anvendt i denne oppgaven ved å påpeke mangler ved Turners

begreper. Hvordan en pilegrimsferd kan forstås for både forskere og pilegrimene blir også presentert, hvilket senere vil bli redegjort for.

Victor Turner var en skotsk antropolog som kan anses for å være en av de første store innen pilegrimsforskning. Da han ønsket å lese mer om fenomenet innså han at både antropologien og teologien hadde skrevet lite av seriøse akademiske tekster om temaet. Han forklarte dette ved å vise til antropologiens interesse i politikk, økonomi og felleskap, fremfor riter og religion. Teologiens grunnlag for neglisjeringen skal ha vært begrunnet i et tvilsomt forhold til praksisen. Turner viser selv til Robert Redfields definisjon av «*little tradition*» og «*great tradition*». Med dette menes det at presteskaper anså pilegrimsferd som en folkelig tradisjon og lot dermed pilegrimene gjøre som de ønsket. Den «*store tradisjonen*» omhandlet dermed prestene og deres prekener, hvilket pilegrimsferder ikke falt under. Man kan dermed si at grunnet pilegrimstradisjonenes store oppfølging spesielt i Mexico kunne virke truende fra presteskapers perspektiv. Grunnet dette mente Turner at teologene ikke ønsket å vie sin tid til pilegrimsforskning.¹¹ Hvorvidt pilegrimsforskningen i realiteten har blitt neglisjert kan argumenteres. De tidligere nevnte begrunnelsene for manglende akademisk interesse er Turners synspunkter. Dette prosjektet har ikke som mål å redegjøre for dette temaet, men det kan presiseres at det Turner påpeker kan anses for å være et marginalet fenomen, altså en glipp fra da tidens akademikere. Selv i dag er det flere områder av flere fagfelt som ikke er utforsket, og dette skyldes nok ikke bevisst neglisjering.

Turners fokus i pilegrimsforskningen var i stor del på strukturer og endring. Dette er godt synlig gjennom de tre tekstene jeg tar utgangspunkt i gjennom dette kapittelet.¹² For Turner var det strukturen av pilegrimsreisene og hvordan reisene i seg selv kan oppfordre til en forandring hos individet som utførere reisene som var viktig. Det var spesielt disse elementene ved pilegrimsreiser som tillot Turner å sammenligne de med overgangsriter.¹³ Grunnet dette kunne Turner bygge på Arnold van Genneps teori om ritualer. I følge van Gennep er et overgangsrituale tredelt, mer spesifikk delt inn i tre faser: preliminal, liminal og postliminal. Den preliminale fasen kan beskrives som en fase hvor individet blir plassert vekk fra sine naturlige omgivelser. Ved å bli plassert i en ukjent omgivelse begynner liminalfasen. I denne fasen gjelder ikke lenger gamle normer og regler, og individet skal anskaffe en ny status/stilling. Da dette har blitt gjort går man over i postliminalfasen, her skal individet tilbake i samfunnet med sin nye status/stilling.¹⁴

Turner så potensialet ved modellen til van Gennep og forandret den deretter til å passe til mer enn sitt originale formål. Det ble lagt større vekt på liminalitet og menneskelige reaksjoner i de liminale fasene i Turners reviderte utgave av modellen.¹⁵ Turner mente at liminalitet oppstår som en virkning av sosial antistruktur og meningsfylte ritualer.¹⁶ Liminalitet kan altså forstås som et mentalt mellomstadium eller en limbo hvor et individ befinner seg da et overgangsrituale utføres. Resultatet av den liminale opplevelsen for individet kan være en form for forandret karakter, status eller stilling i sin gruppe.¹⁷

Min forståelse av liminalitet ønsker jeg herunder å vise til. Et eksempel kan være uteksaminering. Da man er ferdigutdannet trår man over fra å være student til en del av arbeidskraften. Som følge av uteksamineringen får man altså en ny status, og blir pålagt nye normer. Som en del av arbeidskraften er det nesten en norm at man etablerer seg, i form av å investere i et hjem og slå seg ned med en familie, hvilket også leder til flere liminale faser.

Under er en tabell for å vise til forskjellige eksempler på liminale opplevelser satt i forskjellige tidsrom.

Tid	Subjekt	Individ	Gruppe	Samfunn
Øyeblikk		Fødsel, død, sykdom	Eksaminering, dåp	Norge 9.April 1940, revolusjon
Periode		Utdannelse, pensjonering	Reiser (pilegrimsferd)	Krig, sult, okkupasjon
Livstid		Munker, prester	Medlem av en minoritetsgruppe	Politisk ustabilitet

¹⁵ Thomassen, Bjørn. *The uses and meanings of liminality*. International Political Anthropology Vol. 2, No. 1, 2009, Side 14

¹⁶ Turner, 2014, Side 12 og 21

¹⁷ Mikaelsson, Lisbeth, *Gjenfødelse på Caminoen til Santiago de Compostela*. I Tidsskrift for religion og kultur, vol. 3, nr 1-2, 2011, Side 94-108

Andre eksempler kan være giftemål, dåp, død, pubertet og konfirmasjon.¹⁸ Selv definere jeg liminalitet som et utviklende øyeblikk hvor individet trer i en ny retning, måtte dette være personlig, religiøst eller spiritielt.

Turner var som tidligere nevnt også opptatt av strukturer, og dette gjenspeiles ved hans fokus på «*communitas*» i blant annet artikkelen *The centre out there: pilgrim's goal*. Begrepet *communitas* kan forstås som fellesskap en betegnelse på et sosialt system.¹⁹ Innenfor pilegrimsforskning omhandler *communitas* de sosiale gruppene som oppstår under pilegrimsreisen. Turner deler de sosiale gruppene inn i tre kategorier. Turner definerer «*spontane communitas*» som et møte mellom individers identitet. Ved å tre inn i det *spontane communitas* tilegner individene et nytt syn på menneskeheten.²⁰

Den normative gruppen setter seg i motsetning til den sistnevnte ved å vedvare over lengre perioder. Dette gjør at individene oppretter sterkere bånd til hverandre og dermed blir et mer tettknyttet fellesskap.²¹ Den siste kategorien defineres som ideologisk. Denne gruppen opprettes etter at forholdene legger til rette for det.²²

Turners teori av pilegrimsferd som et liminalt fenomen, samt alle konseptene som er innarbeidet innenfor denne tankegangen kan bli ansett for å være fundamentalt innen dagens pilegrimsforskning. Grunnet Turners bearbeidelse av begrepene har forskere i dag et perspektiv å anvende for å bedre forstå fenomenet. Selv ønsker jeg i denne oppgaven å anvende deler av Turners teori om pilegrimsferd. Hans forståelse av fenomenet som et liminalt fenomen i den forstand at det oppstår en forandring hos deltagerne er noe dette prosjektet vil anvende. Hans redegjørelse og forståelse av liminalitet og *communitas* vil ikke bli anvendt på samme måte som han presenterte det, da disse begrepene samt hans teori har blitt utsatt for sterk kritikk i nyere tid. Blant annet hans perspektiv på pilegrimsferd som en form for overgangsrite, og dermed et liminalt fenomen. For det er ikke en selvfølge at pilegrimsferd er en overgangsrite. Forskjellen av motiver og funksjoner må vurderes. Rene Gothoni mener at funksjonen av en overgangsrite er å tilrettelegge for utviklingen/forandringen av et individ til sin nye sosiale plassering kan pilegrimsferd sin funksjon være å få individet fra sine hverdagslige problemer.²³ Det menes også at pilegrimsferds attributter er det motsatte av en overgangsrite. Pilegrimsferder er ikke en

¹⁸ Thomassen, 2009, Side 16-18

¹⁹ Turner, 2014, Side 21

²⁰ Turner, 2014, Side 23

²¹ Turner, 2014, Side 23

²² Turner, 2014, Side 23

²³ Gothoni, Rene. *Tales and Truth – Pilgrimage on mount Athos Past and Present*. Helsinki University Press, 1994. Side 186

enveiskjørte, man kan alltid gå tilbake. Det er heller ikke obligatorisk eller noen offentlig transformasjon av individet. Pilegrimsferd er en spontan avgjørelse som hver individuelle pilegrim selv beslutter å utføre. I motsetning til overgangsriter som ofte utføres i grupper er det også mulig å utføre pilegrimsferder alene.²⁴ Kritikken er også rettet mot Turners bruk av begreper, ikke bare hans teori og forståelse av pilegrimsfenomenet. Blant annet anvender han *communitas* som et definerende elementene av pilegrimsferd, til tross for at *communitas* er ikke noe særegent for pilegrimsferd.²⁵ Turner mener også at *communitas* kan forstås som en følelse av vennskap, men det er ikke gitt at denne følelsen eller *communitas* for den slags skyld er gitt at pilegrimer opplever. Med andre ord er ikke fellesskapsfølelsen Turner bruker for å beskrive pilegrimsferd en opplevelse som uansett kommer til å oppstå. Denne følelsen kan oppstå som et biprodukt om pilegrimene alt deler enkelte verdier og verdenssyn, så vel som deres religiøse tilhørighet.²⁶ Det er altså flere faktorer som spiller inn på om fellesskapsfølelsen skal oppstå, og ved at Turner anvende dette som et kjennetegn ved pilegrimsferd ødelegger for hans fremstilling av fenomenet. Måten Turner forøvrig definerer pilegrimsferd har også fått kritikk. Hans forståelse av pilegrimsferd tar ikke forbehold for at det eksisterer forskjellige for pilegrimsferd. Det at det er flere former gjør det også slik at det er vanskelig å definere, identifisere og kategorisere nøyaktig hva en pilegrimsferd er.²⁷ Turners forståelse av liminalitet var fra begynnelsen av noe som ble anvendt til overgangsritualer i afrikanske stammesamfunn. Ved at dette begrepet inneholder samme betydning for overgangsritualer i Afrika og eksempelvis en pilegrimsferd i Spania burde det være åpenbart at det kan skape problematikk for forskningen av fenomenene.²⁸ Om man derimot anser pilegrimsferd som en individuell reise i stedet for en sosial prosess slik som Turner vil man se at der resultatet av en overgangsrite er en ny sosial rolle, så vil resultatet av pilegrimsferd være en mer personlig forvandling.²⁹

Ian Reader er kjent for flere med sitt arbeid om asiatiske religiøse grupper, ofte sentrert rundt Japan. Han har også publisert flere verk om pilegrimsferd. Mer relevant for tidligere forskning til denne oppgaven er *Pilgrimage: A Very Short Introduction (Very Short Introductions)* og *Pilgrimage in the marketplace*. Den førstnevnte ble utgitt i 2015 og omhandler pilegrimsferd i et bredt spekter. Det blir vist til historiske trekk av pilegrimsferd i

²⁴ Gothoni, 1994, Side 186

²⁵ Gothoni, 1994, Side 186-187

²⁶ Gothoni, 1994, Side 187-189

²⁷ Gothoni, 1994, Side 189

²⁸ Gothoni, 1994, Side 184-185

²⁹ Gothoni, 1994, Side 190

forskjellige områder av verden, samt betydningen av replikaer og mirakler. Boken tar også for seg spirituell turisme og likheter med pilegrimsferd. Til tross for at en alminnelig ide om at pilegrimsferd forbindes med et hellig sted eller en religiøs karakters liv viser også Reader til pilegrimsferder tilknyttet individer uten religiøse forbindelser. Reader definerer dette som «*sekulær pilegrimsferd*». Dette fenomenet blir forklart gjennom Elvis Presleys Graceland. Kristne reisende til Graceland kan bringe med seg et kristent budskap, men vil ikke oppleve målet som noe religiøst. Elvis Presley og Graceland er ikke unikt i denne forstand da lignende fenomener finner sted i andre deler av samfunnet. Blant annet krigsmonumenter kan bli et objekt for *sekulær pilegrimsferd*. Ved disse monumentene vil mennesker reise for å vise respekt til de avdøde. Et fellestrekk ved denne type pilegrimsferd er at målet er rettet mot en emosjonell stemning snarere enn noe religiøst. *Sekulære pilegrimsreise* tiltrekker også individer som utfører reisen av respekt, samhold eller nysgjerrighet.³⁰

Den andre boken av Reader; *Pilgrimage in the marketplace* tar også for seg pilegrimsferd fenomenet og undersøker samarbeidet mellom reisebyråer, markedsføringsbyråer og pilegrimsmål. Reader påpeker at flere pilegrimsmål kan bli utnyttet av reisebyråer begrunnet av økonomisk gevinst.³¹ En av de økonomiske faktorene Reader viser til er kjøp og salg av suvenirer, gjerne i form av relikvier. For mange turister og pilegrimer vil det være vanlig å kjøpe med seg et minne fra reisen. Reader påpeker her at det finnes en sterk konkurranse i markedet mellom religiøse aktører og vanlig gateselgere. De religiøse aktørene kan fordømme salget av religiøse figurer, med mindre det er de selv som utfører handelen.³² Denne type holdning kan tenkes at ikke er uvanlig, ettersom reiser enten i form av turisme eller pilegrimsferd er en stor bedrift. Eksempelvis ble det brukt om lag 10 milliarder dollar grunnet Hajj i 2011.³³ Readers *Pilgrimage in the marketplace* vil jeg dermed si er et godt tilskudd til pilegrimsforskningen. Med et perspektiv på de økonomiske sidene av pilegrimsferd får man et innblikk i «bedriften» av pilegrimsferd, hvilket jeg så langt ikke har funnet mange andre publiseringer rundt. Av Readers nevnte litteratur ser man også et perspektiv av komparativisme og historikk, hvilket kommer godt med i forståelsen av pilegrimsfenomenet.

Det er grunnet Readers historiske perspektiv og anvendelse av «*sekulære pilegrimsferder*» jeg

³⁰ Reader, Ian. *Pilgrimage: "A Very Short Introduction (Very Short Introductions)"* 1st Edition. Oxford University Press, 2015. Side 100-120

³¹ Reader, Ian. *Pilgrimage in the marketplace*. Routledge, 2014.

³² Reader, 2014, Side 142

³³ Maher Ahmed. *The economics of Hajj: Money and pilgrimage*. 2012 - <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20067809> - Hentet 14.12.2017

anser hans arbeid som relevant for mitt eget. Til tross for at jeg selv ikke ønsker å direkte studere sekulære pilegrimsmål kan det tenkes at enkelte av mine respondenter anser seg selv som sekulære. Det kan også tenkes at disse sekulære pilegrimene utfører samme reiser som de troende og oppfatter reisen og målet annerledes. Det kan dermed være nyttig med Turners redegjørelse av en «sekulær pilegrimsreise». Jeg kommer også til å gjøre slik Turner og flere andre pilegrimsforskere gjør, altså å anvende et historisk perspektiv for å få et større bilde av pilegrimsferds historie.

Alex Norman er en av redaktørene av *Religion, Pilgrimage, and Tourism*, utgitt i 2014. Denne boken fikk jeg personlig stor nytte av, grunnet det store innholdet og fokuset på pilegrimsstudier. Norman har selv to artikler i boken, deriblant *The varieties of the spiritual tourism experience* er mest relevant for min oppgave. I hans artikkel skriver Norman om «*spirituel turisme*», hvilket han definerer som:

...tourism characterised by a self-conscious project of spiritual betterment.³⁴

Altså mener Norman at *spirituel turisme* karakteriseres ved at målet ved reisen er en spirituell forbedring. Videre forklarer Norman at de spirituelle turistene, eller pilegrimene, kan deles inn i fem forskjellige kategorier. Den første kategorien bli kalt «*Healing*». Denne kategorien inneholder turister som reiser for å helbrede seg selv. Med helbredene menes det ikke lindringen av fysiske lidelser, men snarere psykiske. Et eksempel på dette kan være et individ som drar på pilegrimsreise med et mål om å bli friskere mentalt. Dette gjøres ved å komme seg vekk fra den vanlige hverdagen for å dempe stressnivåene sine.³⁵ Et resultat av healing kategorien kan være kategori nummer to. «*Experimental*» kategorien defineres som en gruppe som søker etter en alternativ livsstil. Dette hender gjerne etter individene oppfatter sine vanlige liv som stressfylte og problematiske. Norman forklarer at denne kategorien ofte finnes i Østen, da spesielt India. Backpacker kulturen som har blomstret i Asia og langs Europas jernbaner kan virke som eksempler for dette.³⁶ Kategori nummer tre refereres til som «*Quest*» kategorien. Her defineres reisende som utforskende og selvreflekterende. Her er målet en slags personlig åpenbaring hvor reisen i seg selv oppfattes som noe spirituellt. De reisende

³⁴ Norman, Alex, 2012, *The varieties of the spiritual*. Literature & Aesthetics, vol 22, No 1. 2012. Side 20

³⁵ Norman, 2012, Side 28

³⁶ Norman, 2012, Side 29

mener ikke målet er et fysisk sted, men heller at søken i selvet og søken etter kunnskap er formålet med turen.³⁷ En motsettende gruppe til sistnevnte er «*Retreat*» kategorien. Deltagende ønsker her å flykte fra hverdagen grunnet de finner sitt daglige miljø for problematisk. De reisende av denne kategorien kan ofte finnes i sammenheng med «*healing*» kategorien. Begge kategoriene reiser til både religiøse og sekulære mål.³⁸ Som følge av alle de tidligere nevnte kategoriene oppstår den femte og siste kategorien. «*Collective*» kategorien omhandler grupper av deltagende som reiser til samme sted. Det er ikke uvanlig at noen av gruppens medlemmer tidligere har besøkt gruppens målsted, hvilket gjør at de andre medlemmene har et sterkere ønske for å delta på reisen. Det er altså ønsket om å oppleve det samme som andre tidligere har opplevd, samt det å oppleve det sammen som er en av drivkreftene bak denne kategorien. Ved å dra på reise sammen er det ikke uvanlig å knytte sterkere bånd med sine reisefølger, hvilket i seg selv kan bidra til personlig vekst.³⁹

Normans kategorier for spirituelle turister er noe jeg tenker man kan anvende i studiet av pilegrimer så vel som turister. Som nevnt tidligere er det ikke ønskelig for meg å oppsøke sekulære pilegrimsmål, men jeg frastår ikke for at respondentene mine oppfatter seg som sekulære. Om de dermed anser seg selv som turister snarere enn pilegrimer vil jeg kunne bruke Normans kategorier for å bedre forstå deres formål og oppfatninger av reisene sine. Normans artikkel vil også forbedre skillet mellom turist og pilegrim, noe jeg føler er nødvendig å gjøre i denne oppgaven for å bedre kunne vise til selvrefleksjon hos mine respondenter.

Michael Stausberg har skrevet *Religion and tourism: crossroads, destinations and encounters* som ble utgitt i 2011. Stausberg har også skrevet en rekke bøker, og holdt flere stillinger innen academia. For tiden er han professor ved Universitet i Bergen og redaktør for blant annet tidsskriftet *Religion*. Stausberg har og vært veileder for dette prosjektet, og vært en sterk drivkraft bak det å få det ferdigstilt. Men det er i all hovedsak *Religion and Tourism* som har blitt tatt bruk av i dette prosjektet. Dette er begrunnet i at boken omhandler samspillet mellom religion og turisme, samtidig som den viser til deres forskjeller. Primært er denne boken anvendt for å ta nytte av fremstillingene av de to fenomenene i et forsøk av å klarere definere hva en pilegrimsferd kan innebære for sine deltagere.

³⁷ Norman, 2012, Side 30-31

³⁸ Norman, 2012, Side 31-32

³⁹ Norman, 2012, Side 32-33

Eivind Luthen er utdannet religionshistoriker, leder i Pilegrimsfelleskapet St. Jakob og har tidligere publisert artikler og bøker omhandlende pilegrimsferd. Han har også vært med i offentlige debatter om pilegrimsruter i Norge.⁴⁰ Luthens mest relevante publisering er *I pilegrimenes fotspor til Nidaros* utgitt av Cappelen i 1992. I denne boken blir det gjort en historisk gjennomgang av Norges pilegrimshistorie. Luthen tar utgangspunkt i Snorre Sturlasons saga om Olav Haraldsson da det fortelles om kristningen av Norge.⁴¹ I innledningen fortelles det om Olav Haraldsson, også kjent som Olav den Hellige, og hans liv. Luthen viser til de forskjellige skildringene av Olav den Hellige under hans levetid og etter hans død. Som tidligere student av historiefaget er det interessant å se hvordan Luthen påpeker Olav den Helliges personlige attributter som levende viking. De muligens uappetittlige og voldelige trekkene vikinger kan være kjent for vedgår ifølge Luthen også ved Olav den Hellige.⁴² Denne vinklingen av det som i dag er en anerkjent helgen later ofte å være ignorert i flere historiebøker. Etter en grundig redegjørelse av Olav den Helliges død og uoffisielle helliggjørelse fortsetter Luthen med kirkebyggingen i Norge. Blant disse sidene oppgir Luthen den avdøde kongen som en primær drivkraft til utbyggingen av nye kirker.⁴³ Det blir også vist til Olavskirker bygget flere steder i utlandet, blant annet Orknøyene, Sverige, England, Island og Danmark.⁴⁴ Luthen viser til denne store utvidelsen av Olavskirker for å poengtere hvor stor og betydelig St. Olavskulten var i sin tidlige tid. Denne store spredningen av kirker kan også anvendes for å redegjøre for Nidaros sin status som pilegrimsmål.

Videre fokusere Luthen på pilegrimsfenomenets nordiske historie. Luthen velger å ikke begrense seg til norske pilegrimer, da han viser til blant annet Gudrid Torbjarnarsdottir fra Island, hvilket angivelige skal ha reise til Romaborg rundt år 1000. Luthen viser også til Sigvat Skald, hvilket var på pilegrimsferd da kong Olav mistet livet.⁴⁵ Disse eksemplene Luthen viser til antyder at pilegrimsferd ikke bare i Norge, men Norden generelt altså var utbredt selv før Olavskultens tid. En av de tidligere norske pilegrimene Luthen også bringer frem er Tore Hund fra Bjarkøy i Troms. Tore Hund er også ifølge Snorres kongesagaer en av

⁴⁰ Slettholm, Andreas. *Pilegrimer krangler om veien*. 2013 - <https://www.aftenposten.no/osloby/i/35dP/Pilegrimer-krangler-om-veien> - Hentet 03.12.2017

⁴¹ Luthen, Eivind. *I Pilegrimenes fotspor til Nidaros*. Cappelen, 1992. Side 9-17

⁴² Luthen, 1992, Side 9

⁴³ Luthen, 1992, Side 11-15

⁴⁴ Luthen, 1992, Side 15-16

⁴⁵ Luthen, 1992, Side 17

de tre mennene som ga Olav den Hellige banesår ved slaget på Stiklestad.⁴⁶ Til tross for de mange grunner og årsaker til å dra på pilegrimsferd mener Luthen i midlertid det er lite overlevende skriftlig materiale fra vikingtiden som redegjør for nettopp dette. Luthen spekulerer i at en av drivfaktorer bak pilegrimsfenomenet i vikingtiden spesielt var syndsforlatelse. Det poengteres dog at syndsforlatelsen kan være en pålagt botsgjerning, altså at pilegrimsferden var en straff for en kriminell handling.⁴⁷ Til tross for om det var frivillig eller pålagt mener uansett Luthen at pilegrimsferder i vikingtiden/middelalderen utgjorde det samme for et menneskelig sinn da som psykoanalyse gjør i dag.⁴⁸ Altså at ferden er ment å ha en beroligende, forbedrende og forandrende effekt på det menneskelige sinn.

Luthen redegjør videre om pilegrimsferder utført av nordmenn utenfor Norge.⁴⁹ Aller mest legger Luthen vekt på Jerusalems rolle som valfartsmål for middelalderens norske pilegrimer. Gjennom Jerusalem som eksempel blir også korstogene og deres sammenheng med pilegrimsfenomenet tatt opp.⁵⁰ Luthen påpeker det at norske pilegrimer fortsatt hadde «*vikingånden*» da de satt ut for å ta del i korstogene. Med dette antyder Luthen at gjenerobringen av Jerusalem grunnet byens religiøse betydning eller historie ikke alene var grunnlaget for de deltagende, men også at det eventyrlige og muligens liminale aspektet ved reisen var sentralt. Luthen nevner dog ikke liminalitet eksplisitt noe sted i sin bok. En annen tolkning av «*vikingånden*» viser Luthen til i form av plyndring.⁵¹ Grunnet vikingaktiviteten i korstogene skal angivelig et stykke av Jesus' kors samt en dråpe av hans blod ha funnet veien til Nidaros.⁵² Virkingene av dette viser Luthen til utviklingen med fokus på kirkens økonomiske posisjon som følge av den økende pilegrimstrafikken til Nidaros.⁵³

Luthens antydning tidlig i boken rørte kort ved hva mitt eget prosjekt omhandler. Ved å påpeke det at deltagelse i korstogene til Jerusalem ikke kun var religiøst begrunnet, men at det også kan ha vært en innvirkning av eventyrlyst eller personlig utvikling i fokus, viser at Luthen selv kan ha undret over middelalderens pilegrimers grunner til å utføre pilegrimsferder. Vikingenes individuelle grunner for å utføre reisene har aldri blitt delt, og Luthen sammenligner selv dagens psykoanalyse med en pilegrimsferd utført i middelalderen.

⁴⁶ Luthen, 1992, Side 17

⁴⁷ Luthen, 1992, Side 18

⁴⁸ Luthen, 1992, Side 18-19

⁴⁹ Luthen, 1992, Side 21

⁵⁰ Luthen, 1992, Side 21

⁵¹ Luthen, 1992, Side 21-21

⁵² Luthen, 1992, Side 22

⁵³ Luthen, 1992, Side 25

Til tross for at Luthen ikke eksplisitt nevner liminalitetsteorien til Turner mener jeg at hans sammenligning mellom psykoanalyse og pilegrimsferd viser til en forståelse av pilegrimsferd som en liminal opplevelse. Luthens arbeid gir altså en introduksjon og en teori om utførelsen av pilegrimsferder i middelalderen gjennom eksempler av nordisk religionshistorie. Teorien Luthen beskriver angående en religiøs samt eventyrlig og forandrende reise er noe jeg selv ønsker å bygge på i mitt eget arbeid. Slik tidligere forklart omhandler mitt arbeid akkurat dette. Til tross for at Luthen ikke kontaktet respondenter angående deres personlige utviklinger som følge av en pilegrimsferd i hans bok, er det nettopp det jeg selv ønsker å gjøre. Uansett mener jeg at Luthens arbeid i *I Pilegrimenes fotspor* er en fin kilde for historisk materiale omhandlende Olavskulten og tidlig norsk pilegrimsferd.

Roger Jensen er leder av Pilegrimssenteret i Oslo, og Oslo Bispedømmes pilegrimsprest. Han er utdannet doktor i teologi og publisert flere verker angående pilegrimsforskning. Blant annet har han publisert *Pilegrim – Lengsel, vandring, tenkning – før og nå* og artikkelen *Santiago de Compostella sett fra Norge – Historisk og aktuelle perspektiver*. Boken *Pilegrim* innledes ved at Jensen diskuterer hva en pilegrimsreise er, og hvordan en pilegrimsferd kan defineres.⁵⁴ Her viser Jensen også til formålet og virkningen av pilegrimsferd:

*Reise kan være læring, reise kan være endring. Gjennom det å reise kan man emosjonelt og kognitivt komme i bevegelse mot ny innsikt og ny erkjennelse. Å reise kan være å møte og utforske nye horisonter i tilværelsen og i eget liv, fordypning i personlig identitet.*⁵⁵

Altså mener Jensen at reisen kan ha en så betydelig kraft at emosjonelle og kognitive oppfatninger blir forandret. Det understrekes også at dette ikke er en garanti ved å utføre en pilegrimsferd. Den forandrende karakteren av reisen er altså ikke en selvfølge i Jensens øyne.⁵⁶ Det vises også til hvilken stilling det religiøse perspektivet har i denne oppfatningen av en pilegrimsferd. Det er ingen selvfølge av samtidens pilegrimsferder skal oppfattes som en eksklusiv religiøs reise. Om pilegrimsferden oppfattes som en religiøs reise for sine utøvere kan gudsnærværet påvirke de reisende. Jensen mener at disse religiøse pilegrimsreisene kan gi de deltagende et nytt religiøst perspektiv.⁵⁷ Altså at de reisende kan

⁵⁴ Jensen, 2014, Side 7

⁵⁵ Jensen, 2014, Side 7

⁵⁶ Jensen, 2014, Side 8

⁵⁷ Jensen, 2014, Side 9

føle seg nærmere til sin tro, og at dette kan bringe frem en beroligende effekt. Det kan også forstås som å gi de reisende et forandret religiøst perspektiv, hvilket vil si at pilegrimsferd kan ha en forandrende effekt på pilgrimene. Disse formeningene presiserer Jensen selv i kapittelet tittel å være hans på grunnlag av hans egne opplevelser og oppfattelser fra å selv ha utført pilegrimsferd.⁵⁸ Det kan dermed argumenteres for å være hans subjektive opplevelse, og at det ikke er en unik dimensjon ved pilegrimsferd. Det kan også argumenteres for at denne forandringen Jensen redegjør for faktisk er definerende for pilegrimsferd. Etersom at flere av de alt nevnte forskerne anser pilegrimsferd som en reise med potensiale for å ha en forandrende effekt på sine reisende. Det er grunnet dette perspektivet på pilegrimsferd, altså som en forandrende reise, jeg anser Jensens litteratur som relevant til dette prosjektet. Som nevnt støtter også dette prosjektet seg på teorien om at pilegrimsferd faktisk har en forandrende effekt på sine reisende. Det er da det å finne ut hva slags effekter pilegrimsferd har som er et av dette prosjektets mål. Jensens bidrag til forskningen har også blitt publisert i form av en artikkel. Denne artikkelen gir også en historisk gjennomgang av Norges pilegrimstradisjon slik Luthen også har gjort, men med et større fokus på Compostella de Santiago og Caminoen. Utviklingen av pilegrimsfenomenet i Norge blir drøftet gjennom store deler av artikkelen, samt at den spanske pilegrimstradisjonen blir sammenlignet med den norske. Det relevante ved denne artikkelen ligger sammenligningen mellom de forskjellige pilegrimstradisjonene, hvilket bidrar til å få et annet forståelsesperspektiv på pilegrimsfenomenet som en helhet.

Lisbeth Mikaelsson er professor emerita ved Universitetet i Bergen. Hun har over lengre tid arbeidet med nyreligiøsitet og religion som fenomen. Hennes arbeid innen pilegrimsforskningen, mer spesifikk *Kallets Ekko*, går under tidligere norsk forskning på feltet.⁵⁹ I *Kallets ekko* gjør Mikaelsson et studiet av norsk misjonslitteratur. Dette gjøres ved å anvende eldre dagbøker, misjonsbøker, reiseskildringer samt selvbiografiske tekster. Mikaelsson tok ikke utgangspunkt i intervjuer for å tilegne seg materiale, men heller tekstanalyse for å forsøke å forstå individene som skrev tekstene.⁶⁰ Hun tar nytte av *communitas* da hun ønsker å analysere kjønnsroller i disse gruppene.⁶¹ Denne interessen i kjønnsroller er noe som later til å være utelatt av de tidligere nevnte forskerne.

⁵⁸ Jensen, 2014, Side 3

⁵⁹ Mikaelsson, Lisbeth. *Kallets ekko. Studier i misjon og selvbiografi*. Høyskoleforlaget, 2003.

⁶⁰ Mikaelsson, 2003. Side 249

⁶¹ Mikaelsson, 2003. Side 302-305

Mikaelsson har også skrevet andre artikler med større fokus på pilegrimsfenomenet. Blant annet artikkelen *Gjenfødselen på Caminoen til Santiago de Compostela*. I denne artikkelen viser hun til «Caminoen», altså veien/pilegrimsruten, til Santiago de Compostela som et liminalt rom. Med dette påpeker hun at det er veien til pilegrimsmålet som den transformerende eller forandrende faktoren, ikke nødvendigvis pilegrimsmålet i seg selv.⁶² Mikaelsson ser nærmere på Caminoen gjennom kilder tilegnet fra vandreberetninger og refleksjoner fra *Pilegrimen*, Pilegrimsfelleskapet St. Jakobs medlemsblad.⁶³ Grunnet hennes kilder viser hun også til Eivind Luthen og hans rolle innenfor norsk pilegrimsutvikling. Videre redegjøres det at hennes fokus i artikkelen er på en av de flere pilegrimsrutene til Santiago de Compostela, nemlig «Camino Frances – franskeruten». Mikaelsson viser til denne rutens berømmelse gjennom dens posisjon på UNESCOs World Heritage list.⁶⁴ En av grunnene for at denne ruten er kjent begrunnes med dens historiske betydning. I høymiddelalderen var Santiago de Compostela en av de tre mest besøkte pilegrimsmålene i Europa. Dette var til stor dels grunnet påstander om at apostelen Jakobs levninger angivelig befant seg i katedralen i byen.⁶⁵ Etersom at apostelen Jakob er anerkjent for å være pilegrimenes beskytter er det forståelig at Santiago de Compostela var et attraktivt mål for pilegrimer. Mikaelsson fortsetter artikkelen med å redegjøre for flere historiske trekk rundt Caminoen. Blant annet hvordan spanske myndigheter tok interesse i pilegrimsfenomenet og Caminoen sin kulturelle verdi, og dermed rehabiliterte veien for å gjenopplive pilegrimstradisjonen på 1970-tallet.⁶⁶ Som følge av dette beskriver Mikaelsson Caminoen som en «kosmopolitisk arena». Dette begrunner hun med at mennesker med og uten religiøs tilknytning i dag går på Caminoen. Det faktum at dagens pilegrimer på Caminoen kan forstås som ikke- eller multi-religiøse er spennende i seg selv, men noe annet som er oppsiktsvekkende er antallet deltagende på disse pilegrimsferdene. Bare i 2009 gikk totalt 145 877 mennesker Caminoen, hvorav 647 var nordmenn.⁶⁷ Mikaelsson tar i artikkelen også for seg pilegrimsdefinisjonen. For å få pilegrimsdiplomet, et slags bevis for at man har utført reisen, er det et par unike regler. Ved pilegrimskontoret i Santiago får man utdelt dette diplommet om man har gått til fots de siste 100km sammenhengende. Eventuelt kan man sykle eller ri hest de siste 150km. Mikaelsson påpeker at dette kravet kan stamme fra den spanske stats tanker ideer av den historisk vandrende

⁶² Mikaelsson 2011, Side 94

⁶³ Mikaelsson 2011, Side 94

⁶⁴ Mikaelsson 2011, Side 95

⁶⁵ Mikaelsson 2011, Side 95-96

⁶⁶ Mikaelsson 2011, Side 96

⁶⁷ Mikaelsson 2011, Side 96

pilegrim.⁶⁸ Det er dog ikke noe krav hvilken religiøs tilhørighet man har for å tilegne seg dette diplommet. Pilegrimer som klarer å fullføre de siste 100-150km kan selv velge om de ønsker et kristent eller et nøytralt diplom. Mikaelsson forklarer at pilegrimene som går Caminoen også ikke oppfører seg som turister. Med dette mener hun at de ikke er kravstore eller forventer komfort. Oppholdet på Caminoen blir forklart som et ekte pilegrimsliv, altså asketisk og både fysisk og psykisk krevende.⁶⁹ Tanken om fornyelse og forandring preger reisen i form av symbolspråk og opplevelser. En tradisjon på Caminoen er å legge fra seg en stein, et smykke eller lignende ved korset i Cruz de Ferro. Symbolikken bak dette er at gjenstanden individet legger fra seg skal symbolisere en mental byrde. Mikaelsson viser også til tilfeller hvor pilegrimer har brenner sine vandringsklær eller hopper i havet etter fullføring av ferden. Dette kan også anses for å være gjenfødelsesmotiver, dog ikke nødvendigvis med religiøs konnotasjon.⁷⁰ Disse gjenfødelsesmotivene som kan finne sted kan forstås som en endring i pilegrimenes personlighet eller tankemåte, men Mikaelsson skrev selv:

At pilegrimsvandring for mange får personlige ettervirkninger må vi kunne regne med, men hva slags virkninger gir Pilegrimen ikke noe utdypet svar på.⁷¹

Mikaelsson tok selv i bruk *Pilegrimen* for å anskaffe seg kilder til sin artikkel. Disse kildene viste seg å være lite fruktbare da det kom til innsikt i endringene og ettervirkningene av pilegrimsferd på pilegrimene. Mitt prosjekt omhandler nettopp dette, altså hvordan pilegrimer selv anser seg selv, og om de selv merket noe form for forandring som følge av pilegrimsferden. Med tanke på Mikaelsson sin forskning, er det her mitt prosjekt passer inn. Hennes fokus på symbolikk og gjenfødelse, så vel som hennes historiske perspektiv kan komme meg til nytte under min egen forskning. Mikaelssons forståelse av Caminoen som liminalitet inkarnat et annet perspektiv på pilegrimsferds virkning på pilegrimer enn Turners originale teori om liminalitet. I motsetning til Turners forståelse av liminalitet, hvor begrepet stort sett ble anvendt riter og ritualer, bruker Mikaelsson i denne artikkelen det for å beskrive et sted. I dette prosjektet vil liminalitetsbegrepet ikke bli vektlagt i stor grad, da ikke bare Turners forståelse av det har fått kritikk, men begrepet i seg selv later til å være ladet. Prosjektet inneholder uansett en teori om forandring og utvikling som følge av en

⁶⁸ Mikaelsson 2011, Side 96-97

⁶⁹ Mikaelsson 2011, Side 97

⁷⁰ Mikaelsson 2011, Side 99

⁷¹ Mikaelsson 2011, Side 100

pilegrimsferd.

Lene Louise Løver eksaminerte fra Universitetet i Oslo i 2008.⁷² Mastergradsavhandlingene tar for seg forholdet mellom pilegrimsferd og turisme. Oppgaven fokuserer på Santiago De Compostela, og forfatteren gikk selv Caminoen for å erfare reisen. Det var også under reisen hun tilegnet seg sine respondenter. Hun møtte 9 internasjonale respondenter på Caminoen, mens hun hadde 3 norske respondenter i Norge som arbeidet innenfor pilegrimsfeltet. Ved hjelp av sine 3 norske informanter, som «jobber aktivt med pilegrimsspørsmålet», undersøker hun også utviklingen av pilegrimsvandring i Norge.⁷³ I masteroppgave vises det til definisjoner av begreper slik som *pilegrim*, *hellig sted*, *riter*, *communitas* og *liminalitet*. Flere av begrepene blir gjort rede for både deres historikk og bruksområder. Det blir også vist til hvordan respondentene oppfatter seg selv. Løver skriver at respondentene var presise, og ønsket heller å definere seg som pilegrimer fremfor turister.⁷⁴ Denne delen av selvrefleksjon blant respondentene sjeldent noe jeg tidligere har lest i andre akademiske tekster. Til tross for at respondentenes selvrefleksjon ikke var hovedmålet med oppgaven til Løver vil jeg det er nettopp det som gjør hennes arbeid relevant til mitt eget. Det er grunnet disse selvrefleksjonene blant hennes respondenter jeg anser hennes arbeid å være relevant til mitt eget.

1.3 Redegjørelse av begreper

For å klarere definere og kategorisere deltagerne kreves det redegjørelser for hva som menes med begrepene som blir anvendt. Det resterende av kapittel en vil dermed presentere flere begreper som tas bruk av i dette prosjektet. Det er ønskelig å vise til tidligere forståelser av begrepene samt hva begrepene vil innebære i dette prosjektet.

Definisjoner av pilegrim

Definisjonen av hva en pilegrim er og hva det innebærer må klarere defineres før analysen skal finne sted. Det finnes flere forskjellige definisjoner på hva en pilegrim er, og det er derfor ønskelig å vise frem et par eksempler på disse definisjonene før det vises til hvilken definisjon som anvendes i dette prosjektet.

⁷² Løver, Lene Louise. *Turist eller pilegrim? En undersøkelse av nåtidens pilegrimsfenomen*. UiO, 2008.

⁷³ Løver, 2008. Side 12-13

⁷⁴ Løver, 2008. Side 108

Rene Gothoni viser i sin bok *Tales and Truth – Pilgrimage on mount Athos Past and Present* til tre forskjellige typer pilegrimer. Disse typene tatt ut av pilegrimsferd på middelalderen, men jeg mener fortsatt at de kan være relevante i dagens samfunn. De tre typene er som følger:

1. Synderen. Dette individet drar på pilegrimsferd som en form for avlat for sine synder. Synderen mål eller ønske av pilegrimsferden er å søke og finne frelse.
2. Den syke. For dette individet er pilegrimsferd og målet av reisen muligens et hellig sted med angivelig helbredende krefter. Det kan også oppfattes som at personen søker helbredelse grunnet psykiske plager, da det ikke nødvendigvis er et hellig sted som er målet, men snarere refleksjonene som oppstår under reisen.
3. Den ensomme. For dette individet er det ønske om kontakt med det hellige som er målet. En opplevelse av religiøs art er dermed den ønskede opplevelsen for dette individet. Med andre ord er den ensomme en som søker en åpenbaring.⁷⁵

Som nevnt stammer disse kategoriene fra middelalderen, og har dermed begrenset bruksområder i moderne forskning. Mitt forslag for en definisjon på begrepet pilegrim er bredere og løsere knyttet til religion enn de sistnevnte. Definisjonen er som følger: En pilegrim er et individ som frivillig legger ut på en reise hvor målet er noe som for individet oppfattes som en opplevelse av selvrefleksjon og/eller religiøsitet.

Ved å anvende en slik definisjon kan man dermed kategorisere pilegrimene etter ønsket og oppnådde mål som følge av reisen, fremfor å kun anvende årsaken til deres pilegrimsferd som definisjon. Denne definisjonen ekskluderer heller ikke mennesker grunnet deres religiøse tilknytning, eller deres eventuelle mangler av det.

Definisjoner av pilegrimsferd

Begrepet pilegrimsferd har på samme måte som pilegrimsbegrepet blitt definert på forskjellige måter av forskjellige forskere. Det er derfor viktig å presisere hva slags definisjon man anvender da man skal håndtere fenomenet. I dette underkapittelet er det dermed ønskelig å vise frem til enkelte pilegrimsferdsdefinisjoner, for så å vise til hvilken definisjon som skal anvendes i dette prosjektet.

⁷⁵ Gothoni, 1994, Side 191

I artikkel *Pilgrimage = Transformation Journey* redegjør Rene Gothoni for forskjellige måter å forstå pilegrimsferd. Her viser han blant annet til at definisjonene av en pilegrimsferd, og dermed hva en pilegrimsferd inneholder for sine deltagere, er forskjellige for hver enkelt religion. Grunnet både utvalget av respondenter og deres diverse religiøse tilknytning, og for å unngå forvirring av å anvende flere definisjoner er det dermed ønskelig å presentere det Gothoni mener å være felles for pilegrimsferder som verdensomspennende fenomen.

Gothoni mener at kvaliteten av en pilgrimsferd defineres av pilegrimens spirituelle transformasjon under reisen. Med dette menes det hvordan pilegrimen går fra en hverdagslig mentalitet over til det spirituelle/religiøse mentalitet. Gothoni altså at pilegrimsferd burde forstås og defineres som en transformerende reise. Han presiserer også at selv om en pilegrim ofte reiser i selskap av andre, oppfatter pilegrimen pilegrimsferden for dens private opplevelse. Dette begrunner Gothoni med at det å utføre en pilegrimsferd er gjort som et individ, og det gjøres som frivillig akt. Formen på en pilegrimsferd blir også vektlagt. Her trekkes det frem at en pilegrimsreise inneholder en avreise, et opphold eller en opplevelse, og en hjemreise. Altså er reisen tredelt, men det er i hovedsak under oppholdet av reisen pilegrimer befinner seg i en periode av refleksjon. Under denne perioden reflekteres det over pilegrimens eget liv, hvilket kan bidra til forandringen Gothoni mener oppstår. Det presiseres også at uansett om pilegrimen opplever en form for religiøs transformasjon menes det at reisen uansett resulterer i en forandring av karakter og/eller livsstil.⁷⁶

Ved å anvende disse trekkene for å definere en pilegrimsferd vil man kunne anvende definisjonen på spesielt religiøse pilegrimsferder. Men med tanke på respondentene i dette prosjektet, og det faktum at enkelte av de ikke føler noen religiøs tilhørighet må det dermed utføres et par forandringer i definisjonen. Definisjonen som dermed er ønskelig å bruke i dette prosjektet er som følger: En pilegrimsferd er en individuell og frivillig reise hvor deltagerne reiser enten alene eller med andre. Pilegrimene har et personlig ønske om utvikling, måtte dette være i form av personlig eller religiøs utvikling. Pilegrimsferden er tredelt, og bestående av en utreise, et opphold, og en hjemreise. Under oppholds fasen reflekterer pilegrimen over seg selv og sitt liv, og/eller sin religion og det hellige.

Ved å anvende en mer åpen definisjon, som omhandler både religiøse og ikke-religiøse

⁷⁶ Gothoni, Rene. *Pilgrimage = Transformation Journey*. Scripta Instituti Donneriani Aboensis, 1993. Side 101-116.

unnlates ikke de respondentene som ikke er religiøse. Det blir også et klarer fokus på pilegrimsferd som en utviklende eller transformativ reise, hvilket hypotesen av dette prosjektet går ut på.

Turist eller Pilegrim

Slik som Stausberg påpeker tidlig i *Religion and tourism* er pilegrimsferd og turisme sterkt knyttet til hverandre.⁷⁷ Fenomenene deler flere likhetstrekk og, til tross for å være mulig å definere hver for seg, kan være en utfordring å klart avgrense fra hverandre. I dette underkapittelet er det dermed ønskelig å vise til hvor dette prosjektet skiller turisme og pilegrimsferd, og med dette hvordan en turist og pilegrim kan oppfattes som forskjellige.

I hans bok bringer Stausberg frem verdens turismeorganisasjons definisjon av turisme. Den lyder som følger:

*Comprises the activities of persons travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes not related to the exercise of an activity remunerated from within the place visited.*⁷⁸

Denne forståelsen av turisme dekker også innholdet av en pilegrimsferd. Stausberg påpeker at pilegrimsferd, ifølge denne definisjonen for turisme, faller under samme kategori som turisme.⁷⁹ Men som han også påpeker kan enhver definisjon diskuteres og eventuelt forandres. Stausberg tar også utgangspunkt i at turisme inneholder en form for avslapping i sin bok. Til tross for at dette bare er en form for turisme viser det til at innholdet av reisen og den ønskede effekten reisen har på individet bærer vekt for hvordan man definerer fenomenet.⁸⁰ Stausberg presiserer også at både turisme og turist kan oppfattes som negativt ladet begreper, og at reisende dermed kan velge å forstå seg disse beskrivelsene av sine reiser og seg selv.⁸¹ For å unngå begrepenes stigmaer vil det i dette prosjektet anvendes en annen definisjon av turisme. Definisjonen er som følger:

Turisme innebærer en individuell og frivillig reise hvor deltagerne reiser enten alene eller med

⁷⁷ Stausberg, 2011, Side 1-2

⁷⁸ Stausberg, 2011, Side 6

⁷⁹ Stausberg, 2011, Side 6

⁸⁰ Stausberg, 2011, Side 7

⁸¹ Stausberg, 2011, Side 7

andre. Deltagere av turisme kan ha som mål å oppleve nye omgivelser, kultur og mennesker. Reisen er tredelt og er bestående av en utreise, et opphold, og en hjemreise. Under oppholdsfasen utforskes og nytes oppholdsstedet, og deltagere distanserer seg både mentalt og fysisk fra sitt vanlige liv.

Altså står ikke fokuset på personlig utvikling i turisme definisjonen slik som i pilegrimsdefinisjonen. En turist vil dermed være et individ som reiser for å oppleve og nyte reisemålet, i motsetning til en pilegrim som reiser med ønske om en personlig utvikling. Ved å ha egendefinerte begreper med i dette prosjektet er håpet å klarere kunne avgrense de forskjellige mentalitetene deltagerne presenterer. Gjennom de presenterte definisjonene er det også gitt mye rom for deltagerens egne opplevelser og oppfatninger, hvilket er ønskelig å utvinne ettersom dette prosjektets hovedmål.

Kapittel 2: Metode

2. Forskningsdesign

Et forskningsdesign er et av religionsvitenskapens mange verktøy. Dette spesielle verktøyet anvendes i den form av å skissere og planlegge et forskningsprosjekt. Wade Clark Roof forklarer at man kan se på et forskningsdesign som et metodologisk verktøy. Med dette menes det at man anvender og utøver et forskningsdesign da man planlegger sine mål for prosjektet, samt utførelsen og hvordan å oppnå disse målene.⁸² Med andre ord kan forskningsdesignet være en oppskrift for et godt prosjekt, hvilket gjør det lettere å fokusere på prosjektets mål og gjennomføre arbeidet som må til.

Forskningsdesignet legger altså til grunne hva man ønsker å finne ut av og hvordan man ønsker å gjøre dette. Ved dette prosjektet er forskningsdesignet av en «*cross-sectional*» natur. Det vil si at prosjektet ser etter likheter/ulikheter og mønstre ved dette prosjektets respondenter.⁸³ Ettersom det er respondentenes oppfatninger prosjektet konsentrerer seg om blir dette også prosjektets «*Unit of analysis*».⁸⁴ For å tilegne seg enheter å analysere må man ta nytte av religionsvitenskapens verktøy. I dette prosjekts tilfelle ble det tatt i bruk metoden av intervju.

2.1 Teori og metode

Bak hvert forskningsprosjekt ligger et grunnlag av teori og metode. Disse to akademiske elementene kan ofte virke sammensveiset, hvilket kan lede til forvirring hos nyere studenter. Grunnet dette må teori og metodes sammenheng og samspill redegjøres i forskjellige prosjekter.⁸⁵ Det finnes flere teorier og modeller om samspillet mellom teori og metode. Noen av modellene argumenterer for at metoder ikke kan eksistere uten teori, mens noen mener det motsatte. En mer allment tilnærming er å oppfatte teori som et verktøy for å definere, mens metode anvendes for å utøve forskning. Altså er både teori og metode to deler verktøy i en verktøykasse av akademiske redskaper.⁸⁶

⁸² Stausberg, Michael og Steven Engler. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. London/New York: Routledge, 2014. Side 68-69

⁸³ Stausberg & Engler, 2014. Side 71, 73

⁸⁴ Stausberg & Engler, 2014. Side 71-72

⁸⁵ Kraft, Siv Ellen & Richard J. Natvig. *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax, 2006. Side 14

⁸⁶ Kraft & Natvig, 2006. Side 15

I det religionsvitenskapelige felt anvendes teori for å definere blant annet religiøse fenomener, religion, og tro. Ved å anvende teori som et definerende verktøy skaper man et perspektiv og en beskrivelse av fenomenet man forsker på. Ved å først identifisere fenomenet kan man videre skape hypoteser og tanker rundt fenomenet.⁸⁷

Da man har anvendt teori og fenomenet er identifisert og definert kan man ta i bruk metode. Bruksområdet til metode som akademisk verktøys er i stor grad begrenset til utførelsen av forskningen. Med dette mener jeg at som følge av skapelsen av hypoteser, tar man i bruk metoder for å videre undersøke fenomenet.⁸⁸ En annen måte å oppfatte det på er å se på teori som abstrakt og definerende, mens metode er konkret og undersøkende. Metode binder materiale og teori sammen.⁸⁹ Teori og metodes sentrering varierer mellom forskjellige forskningsstrategier. Slik som i alle andre disipliner er det kvalitativ og kvantitativ forskning det da er snakk om.

2.2 Kvalitative forskning

Kvalitativ forskning anvender en *induktiv* tilnæringsmåte. Med dette menes det at forskningen (metode) kommer før teorien.⁹⁰ Ved å anvende en induktiv tilnæringsmåte oppstår gjerne teoriene som følge av forskningen, hvilket kan skape nye teorier. Denne type tilnærmingen kan også brukes for å teste tidligere teorier.⁹¹

Slik som navnet tilsier fokusere kvalitativ forskning på egenskaper og kjennetegn. Den motsettende forskningsstrategien er kvantitativ forskning, hvilket har større fokus på tall og enheter.⁹² Altså fokuserer kvalitativ forskning mer på hermeneutikk enn målinger, hvilket gjør at prosjektets fokus burde være på erfaringer og fortellinger fremfor statistikk og harde fakta.

Fremgangsmåten for å utføre et forskningsprosjekt ved kvalitativforskning kan anses som noe mer åpen enn sin kvantitative motpart. Som nevnt starter det ikke med en teori, men heller et mer generelt forskningsspørsmål. Etter dette undersøker man mulige områder å utføre forskningen på, samt eventuelle respondenter. Ved å anvende en metode, gjerne dybde intervju på respondenter, samle man data som man senere tolker. Senere utarbeider man

⁸⁷ Kraft & Natvig, 2006. Side 15-16

⁸⁸ Kraft & Natvig, 2006. Side 16

⁸⁹ Kraft & Natvig, 2006. Side 14

⁹⁰ Bryman, Alan. *Social Research Methods* (5th Ed.). Oxford: Oxford University Press, 2016. Side 16

⁹¹ Bryman, 2016. Side 34

⁹² Bryman, 2016. Side 374-375

konsepter og teorier. Grunnen til at man kan anse denne fremgangsmåten som mer åpen skyldes at gjerne etter feltarbeidet kan velge å avgrense forskningsspørsmålet og konseptene.⁹³ I dette prosjektets tilfelle var det ønskelig å intervjuer pilegrimer for å undersøke om de selv oppfattet endringer ved seg selv som følge av pilegrimsferder. Metoden var altså bestemt, hvilket var intervju, før teoriene rundt fenomenet ble utformet.

2.3 Intervju

Dette prosjektet har altså tatt nytte av intervju som metode for å samle inn materiale. Disse metodene ble valgt grunnet deres effektivitet for å anskaffe kvalitativ data.⁹⁴ Intervjuguiden ble konstruert med mest mulig åpne spørsmål for å gi rom for at deltagerne skulle kunne utfolde seg og reflektere gjennom prosessen. Ved å stille mer åpne spørsmål og ved å oppfordre deltagerne å utfolde seg ble det effektivt samlet opp mye datamateriale å arbeide med. Det kan også være lønnsomt å presisere at intervjumetoden som ble anvendt i dette prosjektet anses for å være semi-strukturert. Med dette menes det at til tross for at spørsmålene er åpne, så er de konsentrert om et tema. Intervjueren har dermed mer kontroll under intervjuet, slik at deltagerne ikke sporet av og delte unødvendig informasjon.⁹⁵ For å også støtte under intervjuene ble intervjuguiden anvendt. Guiden fungerte til dels som et kart som viste veien til hvilke spørsmål som enda ikke var besøkt, i motsetning til en liste man punktvis gjennomgår.⁹⁶ Ved å gjøre dette var håpet at dialogen skulle gå utfordringsfritt gjennom intervjuet, hvilket også ville bidra til dypere og mer utfyllende svar fra deltagerne.⁹⁷

2.4 Transkribering og koding

Etter utførelsen av intervjuene måtte svarene fra deltagerne transkriberes. Dette var en langsom og tung øvelse, da det i dette prosjektets tilfelle var nødvendig å transkribere helheten av alle intervjuene som var utført. I enkelte tilfeller for andre prosjekter kan man unnlate å transkribere deler av intervjuer man mener er ubrukelig for prosjektet.⁹⁸ For dette prosjektet var det uansett nødvendig å få med hele intervjuer, ettersom hvordan deltagerne ordlagt seg og hva de valgte å vektlegge under intervjuene bidro til å skape en forståelse av dem og deres meninger. For å avgjøre hva som var relevant for prosjektet ble materialet etter transkriberingen kodet. I hovedsak ble kodingen utført med grunnlag i tidligere

⁹³ Bryman, 2016. Side 378-381

⁹⁴ Bryman, 2016. Side 466

⁹⁵ Bryman, 2016. Side 466

⁹⁶ Bryman, 2016. Side 466-469

⁹⁷ Bryman, 2016. Side 483

⁹⁸ Bryman, 2016, Side 483

pilegrimsforskning. Blant annet Mikaelssons perspektiv på pilegrimsferd som en både fysisk og psykisk reise ga utslag ved koding av intervjumaterialet. Grunnet ønske om å anvende Maslows behovspyramide innen analysen ble intervjumaterialet også tallkodet etter de forskjellige stegene i behovspyramiden. Dette forestiller jeg gjorde utførelsen av analysen betraktelig lettere enn om intervjumaterialet forble ukodet. Ved å utføre kodingen fikk jeg også et skarpere blikk inn i materialet, hvilket gjorde at nye kategorier og koder stadig oppstod. Ved slutten av kodingen var det tatt bruk av 105 forskjellige koder for å kategorisere og analysere intervjumaterialet. Dette bidro forhåpentligvis til at analysen ble forbedret.

2.5 Deltagere og anonymisering

Grunnet prosjektets hovedmål var det opplagt behov for deltagere som kunne fortelle om sine opplevelser og erfaringer fra pilegrimsferd. Noe som kanskje ikke er like opplagt er det faktum at det ikke er forskerne som velger utvalget sitt, men heller omvendt. Altså kan ikke en forsker tvinge mennesker til å delta på sine undersøkelser, og potensielle deltagere står fritt til å velge om de ønsker å delta eller ikke. Måten jeg gikk frem på var å publisere et informasjonsbrev på sosiale medier grupper for å fortelle om dette prosjektet, samt opprette kontakt med potensielle deltagere. Spesielt publiserte jeg på sosiale medier grupper som omhandlet pilegrimsfenomenet. For å være sikker på at jeg tilegnet meg flere deltagere publiserte jeg på flere grupper, noen styrt av privatpersoner og noen styrt av kommunen og staten. Da deltagere kontaktet meg etter å ha lest mine innlegg sendte jeg dem et informasjonsbrev omhandlende oppgaven, samt et samtykkeskjema. Det totale antallet deltagere ble til slutt syv personer. Alle forsto og godkjente samtykkeskjemaet og var klar over hva prosjektet omhandlet. Med andre ord informerte alle deltagerne om samtykke til utførelsen av intervjuene og bearbeidelsen av materialet i form av en analyse.

For dette prosjektet ble det ikke satt fokus på deltagerens alder, yrke eller annet privatinformasjon. Det var ikke ønskelig å ekskludere potensielle deltagere grunnet deres alder, kjønn, yrke eller utdanning. Målet for prosjektet var å undersøke om pilegrimsferd hadde en endrende effekt på sine utøvere, og det ble dermed bestemt at enhver person som hadde utført en pilegrimsferd var en aktuell deltager. Med andre ord var det eneste kriteriet som ble stilt til deltagerne at de hadde utført en pilegrimsferd, og at de var villige til å dele sine opplevelser angående denne reisen. Til tross for at dette var den eneste kravet for deltagerne var informasjonen om deltagerens privatliv, som alder, yrke og utdanning interessant. Denne informasjonen bidro til å forme bildet av deltagerne, ikke bare for meg,

men også for leserne gjennom deltagerne profiler.

For å beskytte deltagerne av prosjektet ble det også bestemt å ta flere steg for å anonymisere dem. En av grunnene til at dette valget ble tatt er grunnet behandlingen av sensitive personopplysninger. Etter at prosjektet ble godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata), ble deltagerne informasjon og identiteter anonymisert. Dette ble gjort ved å gi deltagerne nye navn og fjerne informasjon som tilsvarende bosted, arbeidsted og alder. For å også kunne forsikre at deres anonymitet holdes vedlike etter prosjektets slutt, skal også transkripsjoner og annen informasjon om deltagerne destrueres. De nødvendige stegene for å beskytte deltagerne regnes dermed som å ha blitt utført.

Kapittel 3: Deltagere og deres opplevelser

3. Innledning

I dette kapittelet ønsker jeg å vise til deltagerne i prosjektet og hva slags bakgrunn de kommer fra. Deres opplevelser og historier vil bli lagt frem for å gi et klarere bilde av hvordan de selv oppfattet pilegrimsferd(er). Jeg ønsker å benytte en induktiv tilnærming for å se nærmere på individene som har tatt seg tid til å besvare mine spørsmål, for å bedre forstå hvordan de oppfatter pilegrimsfenomenet og seg selv i lys av det. I dette kapittelet vil altså deres opplevelser og selvoppfatninger belyses før den behovsfokuserte analysen begynner.

3.1 Biografiske profiler

I dette underkapittelet ønsker jeg å presentere deltagerne. Profilene som står skrevet under er utarbeidet fra intervjumateriale og skal bidra med å skape en forståelse av deltagerne hvilket vil gjøre det lettere for leser å følge med senere i teksten. Etter hver deltagers profil er det vedlagt lister over hvor og når pilegrimsferder har blitt utført. Grunnet intervjuguiden og hovedmålet med dette prosjektet kan enkelte av deltagerens pilegrimsferder ha forblitt ufortalt. Listene av de utførte pilegrimsferdene må dermed oppfattes som deskriptive for respondentene som individer fremfor en komplett liste av respondentenes totale antall pilegrimsferder. Ved å opprette profiler til hver av deltagerne vil det være lettere å forstå hvor enkelte uttalelser og meninger kommer fra, samt hva slags bakgrunn disse individene har og hvorfor de ønsker å uttrykke seg som de gjør.

Deltagerne har alle blitt gitt en alias fremfor sine ekte navn, hvilket er gjort for å beskytte deres identitet.

Annabell

Denne deltageren beskrev seg selv som positiv, energisk og agnostiker. Utenom disse forklaringene var Annabell en kvinne i begynnelsen av 60-årene bosatt i et tettsted på Østlandet i Norge. Hva slags utdanning og arbeid Annabell drev med kom aldri opp i våres dialog. Annabell forklarte uansett om hennes egne erfaringer og tanker rundt pilegrimsfenomenet. Hun definerte pilegrimsferd som en personlig vandring hvor man møter seg selv. Interessen for pilegrimsferd hadde hun plukket opp gjennom skjønnlitterær litteratur. Noe i denne litteraturen gjorde at hun ønsket å videre utforske fenomenet, og hun reiste på sin første pilegrimsferd på Caminoen i 2003. Annabell reiste både alene og med andre flere ganger. Hun mente at til tross for om hun utførte samme pilegrimsvandring flere ganger ville

hun komme frem med nye refleksjoner og oppfatninger. Fokuset for hennes pilegrimsferder, som hun beskriver dem, var i stor del utforskning av selvet. Som følge av dette mener hun at hun fikk hun større toleranse for sine medmennesker og sa at hun selv hun hadde blitt beriket som person. I starten av sin interesse for pilegrimsferd hadde Annabell vært i kontakt med St. Jakob hvor hun mente hun fikk mye kunnskap og lærdom. Tilknytningen til St. Jakob ble ikke vektlagt under intervjuet, og det virket ikke som hun var i stødig kontakt med pilegrimsfellesskapet.⁹⁹

Pilegrimshistorie

2003

Caminoen - Gått til fots fra Le Puy (Frankrike) til Finisterre (Spania).

I fremtiden

Caminoen – Gå til fots fra Saint Jean Pied de Porto (Frankrike) til Logrono (Spania)

Henriette

Henriette var den eneste av utvalget som definerte seg som en katolikk. Denne kvinnen i begynnelsen av 50-årene var fra et tettsted på Vestlandet og arbeidet som dyrlege. Hun virket som en intellektuell og reflektert person. Hun arbeidet med dyr, hvilket hun mente førte til en del fysisk aktivitet. Henriette mente at hun alltid hadde gått i kirken, og forklarte at hun alltid hadde vært religiøs. Da hun skulle definere pilegrimsferd var hun oppmerksom på at hennes definisjon av fenomenet hadde forandret seg gjennom tiden. Hun hadde selv tidligere vært protestant, men grunnet pilegrimsferder og andre faktorer i hennes liv hadde hun konvertert til katolisisme. Dette bidro til å gi henne en ny forståelse av pilegrimsferd. For Henriette var pilegrimsferd en reise hvor religion sto i fokus, hvor målet var viktigere enn veien. Fokuset på det gudommelige og de tradisjonsrike ritualene på reisene ble også presentert. Interessen for pilegrimsferd hadde kommet ved en tilfeldighet gjennom et familiemedlem, hvilket ledet til at Henriette og moren reiste på Caminoen for første gang i 2007. Henriette påpekte også at hun står sterkt knyttet til St. Jakob blant annet gjennom hennes kontakt med Eivind Luthen. Videre forklarte hun også om sin skeptisisme mot Norges offentlige pilegrimsforvaltning og hvordan pilegrimsferd skiller seg fra turisme. Hun mente at pilegrimer ikke forlanger like mye som turister, og at det selvfølgelig var forskjellige mål med reisene. Siden 2007 hadde Henriette vært på 12 reiser hun definerte som pilegrimsreiser.¹⁰⁰

⁹⁹ Intervju utført 17.02.2018 - Annabell

¹⁰⁰ Intervju utført 08.02.2018 - Henriette

Pilegrimshistorie

2007

Camino Frances – Gått til fots to turer over to år

2014

Rouen – Fly/buss

Lisieux – Fly/buss

2017

Avila – Fly/buss

Fatima – Fly/buss

Uspesifisert

Oslo-Trondheim – Gått til fots tre turer

Roma/Assisi – Fly/Buss

Selja – Buss

I fremtiden

Oslo-Trondheim – Gå til fots

Israel – Fly/buss

Krakow – Fly/buss

Josefine

Josefine gikk tidlig frem i intervjuet med å definere seg som pilegrim, både på jobb og privat. Med dette ble det gjort klart at hun arbeidet med pilegrimer i Norge. På en måte kan man anse Josefine som en profesjonell pilegrim i form av hennes arbeid. Utenom denne type arbeid var hun også bonde der hun var bosatt i et tettsted på Østlandet. Hennes utdanning fikk vi aldri diskutert. Josefine var altså en kvinne i midten av 30-årene, med sterk tilknytning til den norske pilegrimstradisjonen. Josefine mente at hun alltid hadde vært religiøs, og at en pilegrimsferd er en reise med en opplevelse av et hellig mål. Måten hun ble engasjert i pilegrimsferd var ved at hun bodde langs en av Norges pilegrimsruter. Hun kom dermed i kontakt med mange pilegrimer, og etter hvert tok hun en større rolle i pilegrimsarbeidet. Josefine hadde vandret på flere pilegrimsreiser, ofte i form av reiseleder. I 2017 alene hadde hun vandret på 134 pilegrimsvandringer. Hun hadde dermed ikke informasjon om hvor mange pilegrimsturer hun totalt hadde hatt gjennom sitt liv. Josefine delte at hun hadde gått flere pilegrimsreiser med sine barn og ektemann, men at hun fikk mest ro og stillhet ved å vandre alene. Hun var også medlem i både St. Jakob og St. Olav pilegrimsfelleskapene, hvilket hun påpekte kunne anses for å være konkurrenter. Josefine skilte også mellom det å gå en vanlig

tur kontra det å gå en pilegrimsvandring ved å vise til de forskjellige måtene å utføre turene på, samt de ønskede målene ved turene.¹⁰¹

Pilegrimshistorie

2010

Pilegrimsleden (Norge) – Gått til fots

2017

Pilegrimsleden (Norge) – Gått til fots 134 forskjellige anledninger dette året

Kristine

Kristine beskrev seg selv som «englemamma» og høyt velsignet. I midten av 50-årene var denne kvinnen fra Østlandet mer enn villig til å dele sine opplevelser. Kristine så seg selv som en troende kristen og ivrig pilegrim. I likhet med Josfine hadde også Kristine arbeidet med pilegrimsfenomenet på et profesjonelt nivå, blant annet som reiseleder. Hvilken form for utdannelse Kristine hadde fikk vi aldri adressert. Hun fortalte også kort om hennes kjennskap til Eivind Luthen og Pilegrimsfelleskapet St. Jakob. Det ble ikke lagt skjul på at hun selv hadde fungert som reiseleder på pilegrimsferder før, eller at hun var bekjent med begreper som liminalitet. Kristine delte flere intime historier om sine egne sorger, hvilket også var en av grunnene til hennes fortsettende forhold med pilegrimsferder. Hun hadde alt i tidlig alder vært på flere reiser med familien. Her skulle hun tidlig få interessen for religion og pilegrimsferder. Blant annet fortalt Kristine om en reise fra Etiopia til Norge som 11-åring, hvor de stoppet langs reisen og besøkte pyramidene i Egypt. På denne reisen leste Kristine om Moses. På andre reiser til Areopagos i Athen leste hun om Paulus, hvilket hun mente fikk pilegrimen i henne til å våkne. Hun reiste sin første tur i 2009 på Caminoen og siden den gang har hun vært på 9 andre turer mot Santiago de Compostela. Kristine har ikke kun sett utenlands for reiser, da hun også har dratt til Nidaros og Selja. Fremgangsmåtene på disse reisene fortalte hun varierte. Enkelte turer var med fly, noen med bil, båt eller buss, mens andre til fots. Til tross for døden av et nært familiemedlem har hun gått flere turer med familien. Som reiseleder har hun også reist med helt ukjente mennesker, så vel som med gode venner.¹⁰²

¹⁰¹ Intervju utført 13.02.2018 - Josefine

¹⁰² Intervju utført 15.02.2018 - Kristine

Pilegrimshistorie

1973

Etiopia-Norge – Fly/buss

1989

Israel – Fly/buss

2008

Lindisfarne – Fly/bil

Israel – Fly/buss

2012

Israel – Fly/buss

2014

Israel – Fly/buss

2015

Pilegrimsleden (Norge) – Gikk til fots

Selja – Gikk til fots

2016

Lalibela/Axum (Etiopia) – Fly/buss

Nidaros – Båt

2017

Nidaros – Båt

Vadstena (Sverige) – Fly/buss

Uspesifisert

Caminoen – Gått til fots åtte ganger, seneste reiser 2017

I fremtiden

Celtic Camino – Gå til fots/fly/buss

Robert

Robert var tankefull og reflektert mann fra en by på Sørlandet. Da intervjuet ble utført var han i begynnelsen av 70-årene og en ivrig pilegrim. Robert fortalte om sin lange bakgrunn som underviser og sin oppvekst i et konservativt Sørlandshjem. Interessen for pilegrimsferd fant han grunnet hans søkende natur og han er i dag i nær kontakt med pilegrimsfellesskapet St. Jakob hvor han blant annet rådgiver andre pilegrimer. Roberts pilegrimsferder har alle vært rettet mot Santiago de Compostela. Han har gått Caminoen gjennom Frankrike, Spania og Portugal spredt over flere år. Robert gikk både alene og med andre, unge og gamle. Grunnet

fysiske problemer virket han noe trist over å muligens ikke kunne utføre flere pilegrimsreiser. Til tross for dette var viljen hans om å utføre en ny reise sterk, og han var entusiastisk over betydningen pilegrimsferd har hatt på hans liv.¹⁰³

Pilegrimshistorie

2009

Caminoen – Gått til fots

Uspesifisert

Caminoen – Gått til fots ved 9 forskjellige anledninger

Silje

Silje satt ett godt førsteinntrykk ved å være både velutdannet og velltalt. Fra en by i Nord-Norge, og i begynnelsen av 60-årene forklarte hun seg selv som en fysisk aktiv person som arbeidet innenfor helsetjenesten. Både gjennom hennes arbeidsområde og sine egne utsagn ble det gjort klart at Silje var glad i både mennesker og dyr. Hun mente også at hun alltid hadde vært religiøs, men ga ikke uttrykk for at dette var en av hennes grunner til å dra på pilegrimsferd. Silje mente derimot at det var naturen, kulturen og historien som først og fremst lokket henne ut på pilegrimsferd. Forøvrig la hun spesielt fokus på Caminoen som et eksempel av hennes flere pilegrimsferder. Dette forklarte hun med at hun selv snakket spansk, og at reisen dermed ville gi henne muligheter til å bedre kjent med spanjoler. Caminoen var også hennes første pilegrimsferd, som fant sted i 2006. Hun hadde også vært på flere pilegrimsferder, hovedsakelig i Norge. Hennes reisefølge var variert mellom hver av turene. Hun hadde reist i grupper med ukjent og venner, alene, og med sin datter. Interessen for pilegrimsferd mente Silje at hun hadde fått gjennom å lese bøker og tidsskrifter. Slik som mange andre av respondentene var hun også medlem av pilegrimfelleskapet St. Jakob, hvor Eivind Luthen er leder. Silje la stor vekt på det fysiske aspektet ved reisene. Hun var spesielt glad over det å bruke beina og å være ute i naturen.¹⁰⁴

Pilegrimshistorie

2006

Camino Frances – Gått til fots

2008

¹⁰³ Intervju utført 08.02.2018 - Robert

¹⁰⁴ Intervju utført 18.02.2018 - Silje

Nidaros – Gått til fots
2011
Valdres – Gått til fots
2012
Valdres – Gått til fots
2013
Lindisfarne – Gått til fots
2015-2016
Pilegrimsleden (Norge) – Gått til fots
2017
Hadrians Wall (England) – Gått til fots
Romania – Gått til fots

Tina

Tina var en av de mer mystiske personene jeg var i kontakt med under dette prosjektet. Vi kom aldri inn på temaet om hennes jobb eller utdanning. Bildet av henne må dermed formes av hennes store interesse i pilegrimsferd.

Tina var i slutten av 60-årene og bosatt i en by på Østlandet. I begynnelsen av intervjuet definerte hun seg selv som reflektert og åpen, og i løpet av intervjuet gjorde hun det også klart at hun var ateist. Etersom hun ikke trodde på Gud hadde Tina meldt seg ut av statskirken. Hun forklarte at det også var flere saker ved kirken som gjorde at hun meldte seg ut. Det ble også understreket at hun fortsatt respekterte religiøse mennesker, men var kritisk til kristendommen. Tina så ikke på pilegrimsferder som en religiøs aktivitet, eller en reise med religiøst innhold. Hun mente heller at pilegrimsferd var en livsstil. Dette ble forklart med at hun alltid ønsket å være på pilegrimsferd. Da en reise var gjennomført begynte planleggingen av den neste. Tina forklarte også at hun var medlem av flere pilegrimsgrupper på facebook, noe som kan forsterke tanken om at pilegrimsferd var en livsstil for Tina. Hun forklarte at hennes interesse for pilegrimsferd oppsto tilfeldigvis da en venninne fortalte henne om det. Det ble understreket at hun aldri hadde gått på pilegrimsferd i Norge. Hun hadde heller reist på Caminoen, som også var hennes første pilegrimsferd i 2001. Flere av reisene hadde hun utført med nære venner, mens andre hadde hun utført alene. Tina sa også at hennes kjæreste var velkommen til å bli med på pilegrimsferdene, men han hadde aldri uttrykt interesse for

det og dermed aldri blitt med.¹⁰⁵

Pilegrimshistorie

2001- I dag

Caminoen – Gått til fots, en eller to ganger årlig

I fremtiden

Camino Madrid – Gå til fots

3.2 Deltagernes opplevelser

Hvordan oppfattes en pilegrimsferd for en pilegrim? Hvilke opplevelser var identifiserende for pilegrimsferd hos enkelte pilegrimer? Hva ønsket pilegrimene spesielt å vektlegge fra sine reiser?

Disse spørsmålene skal i dette underkapittelet belyses ved å vise til sitater fra mine undersøkelser av pilegrimsfenomenet. Det er da viktig å presisere at mitt utvalg igjen bestod av syv nordmenn. Målet er altså ikke å oppnå en **statistisk generalisering**, men heller å utføre en **analytisk generalisering** på grunnlag av det materialet som har blitt tilegnet.¹⁰⁶

Hva en pilegrim befarer på sine reiser varierer ikke bare for hvert individ. Opplevelsene av ferden kan påvirkes av alt fra vær, medreisende, reiserute og vertsland. Jeg ønsker dermed å ta for meg de felles opplevelsene hver enkelt av mine deltagere selv ønsket å uttale seg om.

Opplevelsene er delt opp i 2 hoveddeler; sosiale opplevelser og individuelle opplevelser.

Under det sosiale ønsker jeg å vise til deres opplevelser av deres medmennesker og fellesskap.

Den individuelle delen vil ta for seg respondentenes identitet og deres selvinnsikt.

Sosiale opplevelser

Både Edith og Victor Turners arbeid innen pilegrimsferd var i stor grad utført i lys av det antropologiske fag. Som antropologer forsto de at mennesket kan forstås som et sosialt vesen. Et av begrepene de anvende; *fellesskap*, eller *communitas* på latin, er noe som går igjen i senere forskning, blant annet i dette prosjektet.¹⁰⁷ *Communitas* vil i dette prosjektet eksplisitt omhandle den sosiale fellesskapsfølelsen og de sosiale relasjonene pilegrimene redegjør for. Som tidligere nevnt har Turners forståelse av pilegrimsferd fått mye kritikk i senere tid, men

¹⁰⁵ Intervju utført 12.02.2018 - Tina

¹⁰⁶ Bryman, 2016, Side 64

¹⁰⁷ Turner, Victor. "The center out there: pilgrim's goal". *History of Religions*, vol. 12 nr 3. 1973

forståelse av de sosiale aspektene er ikke noe som kan neglisjeres.

Det sosiale aspektet av pilegrimsfenomenet starter gjerne før pilegrimene faktisk har reist. Mange av deltagerende var medlem av pilegrimsfelleskapene St. Jakob og St. Olav. Noen av deltagerne var også medlem av begge to samtidig. Et av spørsmålene jeg stilte til alle de deltagende var blant annet om de var medlem av et pilegrimsfelleskap. Robert, den tankefulle sørlendingen, svarte;

Jeg er i god kontakt med Pilegrimskontoret i Oslo... Mange har reist og delt erfaringer med meg. Min kone og jeg har også besøkt pilgrimsvenner i Italia og Tyskland, og de har vært her hos oss.¹⁰⁸

Roberts kontinuerlige kontakt med pilegrimskontoret i Oslo kan virke som et eksempel for de sosiale arenaer pilegrimer utnytter utenom sine reiser. Som tidligere forklart virket også Robert trist for å kanskje ikke kunne dra på enda en pilegrimsferd grunnet helsemessige årsaker. Det skal uansett ikke oppfattes slik at Pilegrimskontoret var en slags erstatning for det å være ute på pilegrimsferd. Eksempelvis sa Tina:

Ja, jeg er medlem...og tilsluttet flere FB grupper.¹⁰⁹

Tina var altså involvert i flere pilegrimsrettede grupperinger. Mye grunnet måten hun utbredte om dette på latet det til at hun var aktiv i disse gruppene uansett hvor nær hun var det å utføre en egen pilegrimsferd.

*Den er allerede planlagt... 2 uker å gå Camino Madrid...
Ca 30 mil. Jeg går alltid.¹¹⁰*

Tilfeldigvis hadde Tina alt planlagt en lengre pilegrimsvandring da intervjuet fant sted. Dette kan eksempelvis støtte opp påstanden om at flere av pilegrimene ofte er i kontakt med pilegrimsfelleskapene både før og etter de reiser.

Man kan på en måte anse pilegrimsfelleskapene som et profesjonelt reisebyrå. Både St. Olav

¹⁰⁸ Robert

¹⁰⁹ Tina

¹¹⁰ Tina

og St. Jakob tilrettelegger for pilegrimer gjennom blant annet planlagte fellesreiser og informasjonsmøter. Dette legger til rette for sosiale sammenkomster. Den energiske og agnostiske Annabell forklarte:

Jeg ble tidlig med i pilegrimsfelleskapet i Oslo, og gjennom bladet Pilegrimen og møte med kontoret har jeg fått mye lærdom og ideer.¹¹¹

Møtet med likesinnede åpnet altså opp Annabells øyne for nye destinasjoner og erfaringer. Disse gruppene og fellesskapene tillater delingen av både ideer og opplevelser for pilegrimene før, under og etter pilegrimsferder. Flere av de deltagende snakket varmt om disse gruppene, men ikke alle syv. Til tross for at denne fellesskapsfølelsen kan oppstå innen pilegrimsfellesskapene kan pilegrimene være selektive i sine valg og tilhørighet til fellesskapene. Den profesjonelle pilegrimen Josefine derimot er medlem av to Oslo baserte pilegrimsfelleskap. Hun fortalte blant annet:

Jeg er medlem både i St.Jacob og i St.Olav. ... som begge er landsdekkende org i Norge - og kanskje konkurrerer litt... Men jeg liker å følge med på det som skjer ja.¹¹²

Josefines tilnærming til de ulike pilegrimsfellesskapene kan forklares med at hun både arbeider med pilegrimsfenomenet og tar del i det som privatperson. Hun liker dermed å få med seg hva begge pilegrimsfelleskapene publiserer og arrangerer av samlinger og arrangementer. På en annen side forklarte den katolske Henriette meg følgende:

Er veldig skeptisk til hvordan det offentlige pilegrimsopplegget i Norge drives. Det (offentlige pilegrimsopplegget/St. Olav og Pilegrimsleden) er et næringslivsprosjekt, ikke noe som har med pilegrimer å gjøre. Synes pilegrimsaktiviteter bør motiveres først og fremst av at det er pilegrimer som skaper et behov, ikke at man oppretter en del dyre herberger og fellesturer og så driver markedsføring for å få til et overskudd på driften.¹¹³

¹¹¹ Annabell

¹¹² Josefine

¹¹³ Henriette

Henriettes forståelse av pilegrimsferd vil bli sett nærmere på under de individuelle opplevelsene. Henriette viste i sin pilegrimsbiografi at hun selv hadde reist flere ganger på pilegrimsledene i Norge, og hennes skeptisisme til dette offentlige prosjektet kan dermed baseres på hennes opplevelser fra disse reisene. Beklageligvis fortalte hun lite om sine reiser innenlands, men vi kan senere forsøke å se hennes skeptisisme i lys av hennes egne fortellinger fra Caminoen.

Opplevelsen av fellesskap var uansett noe alle delte på sine reiser. Tina igjen mente at det var følelsen av fellesskap som spesielt skilte pilegrimsferd fra andre reiser.

Ja det finnes ikke noe som kan sammenlignes med det for meg. Det tror jeg må være fellesskapet...

Dette fellesskapet har noe emosjonelt over seg som er vanskelig å forklare.¹¹⁴

Tina mente altså at det var denne unike følelsen som bidro til å gjøre en pilegrimsferd til nettopp en pilegrimsferd. Noe som gir rom for denne følelsen av fellesskap er åpenheten blant mennesker på pilegrimsferdene. En generell oppfatning fra flere av deltagerne er at mennesker, både ukjente og kjente, er mer imøtekommende og åpne på landeveiene. Silje fra helsetjenesten fortalte:

Folk er folk, alle må være slik han/hun er. Respekt for hverandre. Jeg har hatt «gode og lange samtaler med personer underveis. Vi har åpnet oss for hverandre og delt gleder og sorger, som ikke formidles videre.¹¹⁵

Med dette kan pilegrimsferder oppfattes som trygge arenaer for å snakke ut om sine gleder og sorger. Kristine som selv delte sine sorger med meg og la også vekt på det at menneskene man møter på sine reiser er av stor betydning.

Alle turene jeg har vært på, er forskjellige, men samtlige har gitt meg mye i form av opplevelser, møter med mennesker, natur, Gud og meg selv, og jeg gleder meg veldig, veldig til å komme ut og gå igjen.¹¹⁶

¹¹⁴ Tina

¹¹⁵ Silje

¹¹⁶ Kristine

Det må understrekes at Kristines uttrykk også vektlegger andre beskrivende elementer av en pilegrimsferd. Det faktum at hun uansett bringer frem møte med mennesker som et viktig poeng i pilegrimsferd kan i hennes tilfelle være spesielt viktig. De sosiale sammenkomstene og menneskemøtene kan ha bidratt med å hjelpe Kristine i sørgeprosessen. Den katolske Henriette igjen forklarte godt for denne fellesskapsfølelsen:

Der er også flere pilegrimer man blir kjent med. Det danner seg en slags "pilegrimsfamilie" med pilegrimer som går omtrent like langt. Vi møttes om kveldene og spiste sammen. Dessuten var det mange kirker og muligheter for messer og en del av herbergene hadde også andakter/san(g)samlinger og bønnesamlinger.¹¹⁷

Ved å oppfatte disse gruppene som opprettes under en pilegrimsferd som en slags familie kan man lettere forstå hvordan åpenheten og nestekjærligheten oppstår. Slik som Henriette forklarte er det ikke uvanlig at disse «*pilegrimsfamiliene*», eller grupperingene, oppstår da man går side om side over lengre strekninger. Det er heller ikke uvanlig å spise sammen, eller dele samme overnattingssted, slik Henriette forklarer:

Og det å treffe mennesker fra hele verden slik som man gjør det på caminoen gjør jo verden "mindre". Man lærer å bli mer tolerant vel å overnatte på store saler med snorkende pilegrimer.¹¹⁸

Caminoen blir på en måte en krysning for mange forskjellige kulturer og nasjonaliteter. Det er mulig dette medfører at menneskene som går langs denne ruten er mer åpne og imøtekommende. Det later til at spesielt denne pilegrimsruten i Spania åpner opp for tilfeldige møter mellom ivrige pilegrimer fra andre forskjellige land, og at det er enkelt for at de stifter bekjentskap med hverandre. Tina forklarte for sitt grunnlag for å dra på pilegrimsferd som følgende:

Det er fredfullt, ingen biler langs veien. Kun de som bor langs veien og de som har en sekk på ryggen og på mange måter har et felles mål. I allefall

¹¹⁷ Henriette

¹¹⁸ Henriette

felleskap. Alle snakker med alle. Gjennom disse åra har jeg får nye venner og et par ganske nære som jeg har møtt på Caminoen.¹¹⁹

Som bakgrunn for at disse sosiale gruppene oppstår kan det være at avstanden fra normalen av vanlig liv har en effekt. Ved å være ute i naturen med både ukjente og kjente mennesker kan det late til at disse sosiale gruppene enkelt oppstår. At pilegrimene har en oppfatning av at de alle har samme mål eller deler samme opplevelse vil være feil å anvende som begrunnelse for skapelsen av disse gruppene. Som vi senere skal se i den individuelle delen av dette underkapittelet vil det vises at pilegrimenes mål og ønsker for reisen kan variere i stor grad. Til tross for disse varierende begrunnelsene for å faktisk dra på pilegrimsferd mener alle de deltagende igjen at de opplevde denne følelsen av fellesskap. Dette er også på tross at pilegrimer ikke oppsøker en følelse av fellesskap. I Tinas tilfelle har hun også gått inn for å unngå pilegrimsrutene som er mer befolket:

Det har eksplodert med mennesker som vil til Santiago de Compostela. I dag finner vi andre veier hvor det er mindre folk. Camino de Compostela St. Jaques er for crowded. Jeg tror jeg har vært i katedralen for siste gang. Alt for mye mennesker når det enn er på året...¹²⁰

Dette med å unngå de mer populære og kjente pilegrimsrutene er ikke noe som gikk igjen hos de andre deltagerne i dette prosjektet. I Tina tilfelle kan det være fordi hun selv mente å ha utført mellom 15 og 20 pilegrimsferder. Om man ønsker tid til refleksjon eller bare tid til seg selv kan det dermed forstås at man velger mer isolerte pilegrimsruter. Til tross for Tinas tidligere sitat skyr hun ikke unna sosial kontakt:

Det er ennå gamle damer som går bak muldyret sitt og harver jorda. De vinker og sier «bon camino» - smiler du til noen her (Norge) er det litt skummelt. Jeg tar sjansen og får ofte et smil tilbake...¹²¹

Tinas sitat viser også hvordan lokalbefolkningen langs pilegrimsrutene opptrer imøtekommende. Det å hilse på ukjente turgåer er noe man i Norge ofte tenker er reservert til

¹¹⁹ Tina

¹²⁰ Tina

¹²¹ Tina

ski- og fjellturer. Det er ikke helt korrekt. Den profesjonelle pilegrimen Josefine kunne fortelle:

...Jeg kom stadig i snakk med pilegrimer som skulle til Nidaros. Syntes de var interessante, satte pris på menneskemøtene. Begynte å invitere dem inn til meg, på en kopp te og litt prat. Ofte gikk de alene og gav utrykk for å være ensomme - og ofte fortalte de mye om seg selv, jeg følte vel de ofte hadde behov for både praktisk hjelp og psykisk støtte, og hadde lyst til å hjelpe dem.¹²²

I dette tilfellet var Josefine en av lokalbefolkningen langs pilegrimsrutene i Norge. I samme imøtekommende stil som bøndene langs Caminoen kom den fastboende og pilegrimen i kontakt. Josefine mente også at det ikke bare var som fastboende hun hadde opplevd det sosiale aspektet ved pilegrimsfenomenet:

...Det er en fin arena for vennskap og samtaler.¹²³

I sin rolle som reiseleder for grupper mente hun at pilegrimsferder ga stort rom for sosialisering mellom de deltagende. Josefine var bevisst over at dette var et aspekt ved pilegrimsferd mange poengterer, og det er mulig hun dermed legger opp til god dialog og åpenhet på pilegrimsferdene hun har ansvar for.

Det skal uansett understrekes at nettopp det sosiale elementet med pilegrimsferd er noe alle de deltagende i prosjektet ønsket å bruke for å beskrive sine reiser. Følelsen av åpenhet, fellesskap og samhold var noe de alle opplevde, og enkelte mente det var identifiserende for pilegrimsfenomenet. Men igjen, så er ikke målet med dette prosjektet å oppnå noen form for generalisering av alle pilegrimers oppfatning av sine reiser, men snarere å presentere deltagernes.

Videre ønsker jeg å vise til pilegrimenes individuelle opplevelser.

Individuelle opplevelser

I dette underkapittelet vil pilegrimenes mål, identitet og selvinnsikt samt forståelse av pilegrimsferd bli belyst. Ved å anvende oppfatningen av pilegrimer som Barbara Nimir Aziz

¹²² Josefine

¹²³ Josefine

viser til i artikkelen «Personal Dimensions Of The Sacred Journey: What Pilgrims Say», ønskes det i dette underkapittelet å forstå pilegrimer som individer fremfor en flokk, samling eller et fellesskap.¹²⁴ Dette innebærer å se pilegrimsferd som en personlig opplevelse og reise. Gjennom det tilegnede materialet ønsket jeg å vise til hva deltagerne ønsket å oppnå ved å reise på pilegrimsferd og hvordan de selv oppfatter fenomenet og hva det innebærer. Grunnet dette underkapittelets fokus på de individuelle forklaringene fra deltagerne vil underkapittelet deles opp mellom hver enkelt av deltagerne for å vise frem deres synspunkter og forståelser. Ved å få et innsyn i pilegrimers håp og ønsker rundt en pilegrimsferd kan man forhåpentligvis få en bedre forståelse for hvorfor pilegrimer faktisk reiser på pilegrimsferder.

Henriette

Henriette var som tidligere nevnt katolikk, og dette preget i stor del hennes identitet. Da hun ble bedt om å definere pilegrimsferd svarte hun følgende:

Min definisjon har nok endret seg etterhvert. Det har hele tiden vært et religiøst fokus for meg og et håp om å komme dypere inn i troen. Etterhvert har målet blitt viktigere enn veien.

Men for meg er en pilegrimsferd en vandring mot et hellig mål med åndelig innhold, har enda ikke blitt helt så katolsk i hodet at det er avlat ved målet som er viktigst.¹²⁵

Altså ønsket Henriette å ha en åndelig opplevelse på sine pilegrimsreiser. Hun ønsket også å fordype seg i sin tro gjennom pilegrimsferd. Det hellige målet hun også nevner kan tolkes på forskjellige måter; hellig i den form av et fysisk mål, eksempelvis Santiago de Compostela hvor St. Jakob menes å ha vært gravlagt; eller hellig i den forståelse av å oppleve noe gudommelig. Henriettes forståelse av pilegrimsferd forklarer hun videre:

Det er noe bra i det uttrykket jeg møtte i Spania; Turisten krever, Pilegrimen takker. Der var det mange av herbergene som var enkelt drevet av ildsjeler med dårlig økonomi og jeg ble vant til å bli glad for det de kunne gi, heller enn å klage på det som ikke var bra...det å være pilegrim er mer noe som kommer

¹²⁴ Nimri Aziz, Barbra. *Personal dimensions of the sacred journey: what pilgrims say*. 1987 - https://www.jstor.org/stable/20019212?seq=1#page_scan_tab_contents – Hentet 15.07.2018

¹²⁵ Henriette

innenfra enn å være kunde for et trendy reiselivsprodukt.¹²⁶

Her kan Henriettes sitat gi uttrykk for at hun ønsker å avskille seg fra en form for forbrukerkultur eller turisme. Henriette påpeker at det ikke skal oppfattes som «trendy» å være pilegrim, men at det heller skal være en ekte følelse og tro til fenomenet som skal drive pilegrimene. Hun ønsker altså å fremstille seg som en troende katolsk pilegrim. Dette forsterker hun ved å dele hva hun ønsker å oppleve og oppnå på pilgrimsferd:

Det er nok kombinasjonen av det åndelige innholdet og det å oppleve noe nytt som trekker... det er lett å tenke og få tid til å følge sine egne tanker når man vandrer lenge. De siste årene bruker jeg også tidebønner for å få en åndelig ramme i det. Da jeg vandret i Spania var jeg fortsatt protestant og jeg ser at møtet med det katolske der nok har vært medvirkende til at jeg har konvertert selv om det også har andre årsaker.¹²⁷

Henriette går altså bevist inn for å oppsøke en åndelig opplevelse ved å anvende tidebønner. Hun mener også at nye opplevelser, måtte disse være kulturelle eller religiøse, gjør pilgrimsferd attraktivt. Disse nye opplevelsene kombinert med lange vandringer påpeker hun som bidragende til refleksjon på sine reiser. Hun henviser også til møtet med katolisismen i Spania som en av årsakene til hennes konvertering. Dette kan være en av grunnene til at hun definerer pilgrimsferd slik hun gjør. I Henriettes tilfelle virket det som hun ønsket å skille seg ut:

Jeg søker nok i større grad enn mange som vandrer å fylle vandringen med det som har med Gud å gjøre...så hva som kommer først som årsak av vandringen og min tro vet jeg egentlig ikke. Er vel mer det at siden jeg er religiøs drar jeg til hellige mål og det er trosstyrkene, tror jeg.¹²⁸

Denne fremstillingen av at hun er mer opptatt av det religiøse enn mange andre ga i hvert fall meg et inntrykk av at hun ønsker å bli fremstilt som en troende katolikk. Denne fremstillingen blir støttet opp ved at hun mener pilgrimsferder er trosstyrkene. Henriettes måte å oppfatte

¹²⁶ Henriette

¹²⁷ Henriette

¹²⁸ Henriette

pilegrimsferd på er i stor del påvirket av et religiøst perspektiv. Man kan si at Henriette så på pilegrimsferd som en religiøs akt som fremmet hennes egne tro. Henriette avsluttet også dialogen med følgende:

*Mye bedre å være en lykkelig pilegrim enn en frustrert turist...*¹²⁹

Dette skille mellom pilegrim og turist er noe vi senere vil se igjen hos flere av deltagerne. Det å være pilegrim er en identitet for flere, noe som ikke nødvendigvis innebærer noe religiøst. I Henriettes tilfelle vektlegges uansett tittelen av pilegrim som noe av en religiøs art. For Henriette oppfattes altså pilegrimsfenomenet som en primært religiøs reise med personlige religiøse betydning. Hun mente også at pilegrimsferd var trosstyrkene og satte klare grenser for hva som skiller det å være en pilegrim fra en turist. Ut i fra vår dialog ga hun et sterkt inntrykk av å ville bli presentert som en troende katolikk og ivrig pilegrim.

Robert

Sørlendingen Robert var som nevnt usikker på om han noensinne igjen skulle få gleden av å reise på pilegrimsferd. Dette hindret han ikke i å dele sine tanker, meninger og opplevelser angående pilegrimsferd. Han ønske blant annet å definere pilegrimsferd som følgende:

*...En fysisk reise. Mye slit med en brukt kropp. Mange dager med sår, redsel, alene. Men enda viktigere en indre reise. Gjennom mange kontakter med mennesker fra hele verden, mange nå nære venner, har min tro fått tilført mange nye utfordringer og ikke minst mange nye friske farger...*¹³⁰

Altså delte Robert pilegrimsferd inn i to dimensjoner. Den fysiske, hvor man føler turen på kroppen, og den Indre (eller mentale) hvor refleksjon og religion bearbeides. Som følge av sine pilegrimsferder forklarte også Robert om hvordan han hadde fått seg gode venner, hvilket ha hjulpet han i å se sin tro fra nye perspektiver. Roberts definisjon av pilegrimsferd og hans forståelse av fenomenet som noe todelt kan også forklares gjennom både hans fysiske og religiøse tilstand. Han forklarte følgende:

Ja, har tatt med meg mye av min barndoms religiøsitet inn i voksen livet. Det

¹²⁹ Henriette

¹³⁰ Robert

meste var i en form for stabilitet helt fram til alvorlige problemer med helse dukket opp rundt 2005. Jeg kom inn i noe jeg kan kanskje kalle et vakum. Måtte spørre meg selv om min tro var min egen eller en arv. Jeg var i mange år aktiv på talerstoler og hadde mange av svarene (religiøst). I løpet av nærmere et halvt år på sykehuset fikk tankene mine tid til undring og spørsmål. Ja, men jeg står i dag i orden, undring underveis. Jeg har åpnet opp for nye tanker uten forsvar...¹³¹

Robert har altså alltid vært en religiøs person, men som følge av en personlige krise følte han at noe manglet og at han satt med flere ubesvarte spørsmål. Ved å dermed dra ut på pilegrimsferd med en forståelse av at det er fysisk krevende og gir rom for refleksjon kunne han muligens fylle vakuemet. I følge Alex Normans i «The Varieties of the Spiritual Tourist Experience» ville Robert dermed bli plassert i gruppen «spirituell turisme som healing».¹³² Normans gruppe innebærer at pilegrimen (eller turisten) på denne formen for reise bevisst oppsøker reisemål med både håp og mål om å få helbredet seg, måtte lidelsen enten være psykisk eller fysisk. Ved å se på Roberts usikkerhet av sin identitet som en form for psykisk lidelse passer han godt inn i Normans teori. For å videre forsterke dette forklarte Robert:

Ja, som sagt var troa mi i urolig vær og jeg søkte utover og innover...¹³³

For Robert kan det virke som at det ikke bare var daglig stress eller kroppslige lidelser som plaget han, men også en følelse av religiøs uro. Roberts fokus kan altså oppfattes som noe åndelig eller psykisk, snarere enn noe fysisk. Han ga altså ikke uttrykk for at han dro på pilegrimsferd for å oppnå en mestringsfølelse på grunnlag av de tunge fysiske prøvelsene en slik vandring tilbyr. For Robert var pilegrimsferd en åndelig og mental søken. Han mente uansett at pilegrimsferden hadde en positiv virkning på hans religiøse identitet:

Min tankeverden påvirker meg i det daglige...verdiene er blitt utfordret og ikke minst har det åpnet opp min tro...¹³⁴

¹³¹ Robert

¹³² Norman, Alex. *Varieties of the spiritual tourist experience*. 2012 - <https://openjournals.library.sydney.edu.au/index.php/LA/article/view/7573/7905> - Hentet 16.07.2018

¹³³ Robert

¹³⁴ Robert

I motsetning til Henriette som anså pilegrimsferder som trosstyrkene kan man på en annen side se Roberts opplevelse av fenomenet som trosutviklende. Robert reiste ikke ut på pilegrimsferd med mål om å fordype seg i sin religion. Han ønsket heller å utforske hvordan han selv hadde oppfattet sine tanker om tro og religiøsitet. Som resultat av dette mente han at han nå var blitt mer åpen for nye måter å forstå sin religion på. Roberts religiøse identitet ble som følge av pilegrimsferden altså forandret, likedan ble hans selvoppfatning:

...Jeg trodde i mange år at jeg hadde svarene. Nå lever min tro i opplevelsen av mye mindre stress og svarene er ikke lenger viktig, men spørsmålene gir næring til troslivet mitt.¹³⁵

Det kan altså virke som pilegrimsferd for Robert hadde en terapeutisk og reflekterende effekt. Han identifiserte seg og som en pilegrim, og mente fenomenet har hatt en stor rolle i hans liv:

Ja, det har tatt mitt liv...mine gamle dager med storm. Jeg er hekta!! Det har nå en hovedrolle i livet mitt!!¹³⁶

I likhet med flere av respondentene er Roberts engasjement og iver for pilegrimsferd fremtredende. Hans forståelse av fenomenet som en indre og ytre reise var i seg selv reflektert, men det var i hovedsak hans motivasjon og mål ved pilegrimsferd som var fascinerende. Ved å utføre en pilegrimsferd med et ønske om å åpent utforske sin egen tro og identitet, snarere enn å se på ferden som noe trosforsterkende var et uventet funn. Det virket også som at Robert oppnådde resultater av sine pilegrimsferder. Pilegrimsferds rolle i hans liv latet til å være utrolig stor, muligens grunnet hva han selv oppfattet han fikk ut av det.

Annabell

Annabell var den eneste i dette prosjektet som identifiserte seg selv som agnostisk. Det var derfor spennende å få hennes svar knyttet opp til pilegrimsfenomenet; noe mange antar å være et sterkt religiøst fenomen. Hun skilte seg raskt ut ved hvordan hun redegjorde for en pilegrimsferd:

For meg er en pilegrimsferd en personlig vandring både fysisk, og ikke minst

¹³⁵ Robert

¹³⁶ Robert

i et møte med seg selv. Under en pilegrimsvandring treffer en på mange sider av seg selv, som ikke er så lett å få øye på i en hverdag.¹³⁷

Annabell ønsket ikke legge noe religiøst i hennes pilegrimsferdsdefinisjon. Hun så heller på pilegrimsferd som en personlig og selvøkende reise. Nivået av selvrefleksjon hun ønsket seg mente hun også var vanskelig å oppnå på daglig basis i sitt vanlige liv. Ut ifra Normans forståelse passer Annabell i gruppen «spirituell turisme som mål/oppdrag».¹³⁸ Med dette menes det at pilegrimen har et mål om selvforbedring. Selvforbedringen kan oppnås ved å utforske nye steder og tilegne seg kunnskap om seg selv og andre. Men selv om Normans gruppe passer Annabell var det ikke slik hun oppfattet seg selv på sin første reise:

Jeg gikk dit med norsk turgåer mentalitet, men skjønnte etter kort tid at dette handlet om noe helt annet.¹³⁹

Uten å klargjøre for det med en gang skilte altså Annabell mellom det å gå tur og det å reise på pilgrimsferd. Ut i fra dette kan det forstås at man som pilegrim må være oppmerksom på sin mentalitet. Annabell utdypet senere i vår dialog:

Det er møtet med andre som vandrer mot samme mål og møtet meg seg selv som oppleves forskjellig for hver gang. Nye steder oppdages, og nye følelser oppstår...¹⁴⁰

Det kan virke som Annabell er spesielt bevisst på sin egen mentale innstilling da hun reiser på pilegrimsferd. På en måte virker pilegrimsferder å være et dedikert fenomen for personlig refleksjon for enkelte pilegrimer. Det er en forventning at pilegrimene går i selvet og utforsker sitt eget sinn. Annabell bekreftet dette med å si følgende:

Vil jeg si at jeg har blitt bedre kjent med meg selv...¹⁴¹

For Annabell, som sikkert mange andre, er det altså selvet som står i fokus på pilegrimsferd.

¹³⁷ Annabell

¹³⁸ Norman, 2012.

¹³⁹ Annabell

¹⁴⁰ Annabell

¹⁴¹ Annabell

Annabell uttalte seg ikke om noe religiøst under vår dialog om pilegrimsfenomenet eller egne opplevelser. Påvirkningen pilegrimsferd hadde på Annabell lat heller til å være en forsterket identitet og større selvbevissthet enn noen form for religiøs utvikling. Dette er muligens ikke så uventet med tanke på Annabells fokus, mentalitet og ønsket mål på hennes pilegrimsferd.

Josefine

Den profesjonelle pilegrimen i prosjektet la ikke noe skjul på sine kunnskaper om pilegrimsfenomenet. Som en religiøs person med lang erfaring fra flere pilegrimsferder var det uansett spennende å se hvordan hun oppfattet fenomenet. Josefine beskrev pilegrimsferd som følgende:

Å vandre til noe som for deg oppleves som et hellig mål.¹⁴²

Ved hennes definisjon er det flere ting å påpeke. Det å vandre på pilegrimsferd vil oppfattes annerledes for de deltagende enn ved å kjøre bil eller buss til valfartsstedet. Man vil oppleve naturen og kulturen nærmere ved å være på en pilegrimsvandring. Dette kan også gi mer tid til refleksjon, noe som de tidligere nevnte deltagerne vektla i stor grad. I sin definisjon la også Josefine vekt på opplevelsen til den deltagende, og at individet er i fokus. I tråd med Aziz sin forståelse av pilegrimer som individer og ikke grupper gir altså Josefine her rom for personlig utvikling. Josefine viser også til et «hellig mål». Slik hennes definisjon er satt opp kan uansett dette målet være hellig for deg som person, og fortsatt ikke innebære en sterk religiøs faktor. Målet behøver bare å oppleves hellig, og trenger dermed ikke nødvendigvis være en hellig plass eller et hellig bygg. I Josefine sitt tilfelle er hennes private pilegrimsferder religiøst betonet:

Og jeg får noe åndelig ut av det i form av at når jeg kommer frem, og mitt mål er alltid en kirke, da er jeg veldig klar for kirkens glede!¹⁴³

Som med hennes definisjon er målet religiøst. Veien ditt på en annen side inneholder mer enn det religiøse aspektet:

Jeg føler jeg får ro. Når jeg går blir jeg sliten, men jeg blir også rolig. Jeg tar

¹⁴² Josefine

¹⁴³ Josefine

meg tid og bruker tid. Jeg er tilstede og sanser. Befinner meg bare på og i vandring, og det som foregår der. Det er digg. Gå i bobla!¹⁴⁴

På en måte kan man se på dette som en form for meditasjon. Josefine finner en indre ro ved å bevege seg, men hun tar også til seg inntrykk langs veien. Som hun fortalte er hun tilstede og i ro, men samtidig i «bobla» eller fokusert på seg selv. Utenom denne beskrivelsen av å være på pilegrimsferd ønsket hun også å skille mellom en vanlig tur og en pilegrimsferd:

...For meg ligger forskjellen kanskje både i innstillingen til turen og målet, likesom i gjennomføringen. Det vil forbli bare en tur, om det ikke er et mål som betyr noe for hverken deg eller andre. En vanlig topptur: da vil tankene mine kanskje handle mer om trening, og jeg vil kanskje sjekke face ca hver 50 minutt med god samvittighet, når jeg er oppe vil det handle om mat og utsikt, og hvilken topp vi skal bestige neste gang. En pilegrimsvandring: tankene mine handler om de som eventuelt er med meg, har de det bra, kan jeg fortelle dem noe - kan noen fortelle meg noe, har jeg det bra, osv. Jeg vil bruke lengre tid på å gå - fordi det å gå er en større del av opplevelsen her, føler jeg, og jeg vil ikke sjekke face hver 50 minutt. Jeg vil tenke på når målet mitt kommer til syne, og bli glad når jeg ser det... På en topptur ville jeg aldri hatt så god tid. Jeg ville kanskje tatt med et smykke eller en gjenstand som får tankene mine over på det nære, det trygge, det overordnede viktige.. jeg ville brukt tid på målet, på kirken, på å tenne lys...¹⁴⁵

Altså mener Josefine at man må forberede seg mentalt på en pilegrimsferd. Josefine fjerner også daglige verktøy, slik som mobil, for å komme nærmere opplevelsen. For henne er veien viktig, men målet, som også er enden av reisen, er viktigere. Hun uttrykker at hun får stor glede av å se den fysiske enden av pilegrimsferden, for da begynner den religiøse opplevelsen. Til tross for dette presiserer hun:

Mye mulig det er bare en psykisk sortering, og at det er ganske likt, men det gir meg to ulike inntrykk og minner.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Josefine

¹⁴⁵ Josefine

¹⁴⁶ Josefine

Rent fysisk innebærer både tur og pilegrimsvandring samme mengde av fysisk arbeid, men som Josefine påpekte er det innstillingen pilegrimen går inn med som avgjør hvordan man oppfatter reisen. Som følge av sine mange reiser mente Josefine hun hadde utviklet seg som person:

Gjort meg veldig bevisst på å møte andre der de er - og akkurat i dag. Tatt meg tid til å tenke, være tilstede. Reflektert mye.¹⁴⁷

Josefine mener altså at pilegrimsferd har fått henne til å reflektere mer over seg selv og andre, samt være mer oppmerksom på andres vellvær.

Tina

Ved å være den eneste ateisten blant de deltagende i dette prosjektet skilte Tina seg ut. Måten hun stilte seg til blant annet kristendom ga et inntrykk av at hennes forståelse av pilegrimsferd ville være unik. Tina forsøkte å forklare om pilegrimsferd som følgende:

Det er ikke helt lett, fordi det har utviklet seg fra første gang jeg dro. Etterhvert har det utviklet seg til en livsstil, på den måten at en ny tur blir som regel planlagt etter at vi er ferdig med den siste... Det er for meg først og fremst en personlig seier fordi jeg klarer og gjennomføre det.¹⁴⁸

Hennes primære oppfatning av pilegrimsferd og hennes forståelse av fenomenet har altså utviklet seg gjennom deltagelse. For Tina er pilegrimsferd en livsstil. Altså har dette fenomenet en stor rolle i hennes liv. Dette kan begrunnes i det at hun får en følelse av personlig seier ved å gjennomføre sine reiser. Denne mestringsfølelsen av å utføre en tung reise på egenhånd kan påvirke ens identitet. Ved å overkomme både fysiske og psykiske hindringer kan det virke som man styrker seg selv. Tina fortsatte sin forklaring om fenomenet følgende:

En får god tid til å tenke...Det er også en vandring i middelalderen.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Josefine

¹⁴⁸ Tina

¹⁴⁹ Tina

For Tina er det altså ikke bare en fysisk prøvelse. Reisen og kreftene som må til for å utføre vandringen gir rom for refleksjon. I Tinas tilfelle er pilegrimsferder og fylt med kulturelle interesser. Det er altså ikke en nødvendighet for religiøst innhold i Tinas sine reiser, men snarere opplevelsen av andre kulturer. Hun påpekte blant annet hvordan menneskene i Spania var:

Det er ennå gamle damer som går bak muldyret sitt og harver jorda. De vinker og sier «bon camino» - smiler du til noen her er det litt skummelt.¹⁵⁰

Hennes oppfatning av de lokale som imøtekommende mennesker er noe flere av deltagerne har tatt opp. I Tina sitt tilfelle kan det virke som hennes utsagn har en annen skjult mening enn å påpeke gjestfriheten til de lokale langs Caminoen. Hun sa blant annet:

I dag finner vi andre veier hvor det er mindre folk. Camino de Compostella st Jaques er for crowded. Jeg tror jeg har vært i katedralen for siste gang. Alt for mye mennesker når det enn er på året.¹⁵¹

Med dette påpeker hun altså mengden av pilegrimer, og ikke lokalbefolkningen. Hennes utsagt kan oppfattes på forskjellige måter. Enten at hun reiser på Caminoen for å få tid til å reflektere, hvilket ikke lar seg gjøre med mange mennesker rundt om. Eller så er hun på utkikk etter en mer «autentisk» pilegrimsopplevelse. Det siste nevnte forslaget støtter hun ved å legge trykk på hvordan hun utførte sine pilegrimsferder:

Jeg går alltid. Det er mange syklister...¹⁵²

Altså kan det virke som Tina ønsker å bli ansett for å være en «ordentlig» pilegrim. En som går til fots hele veien og er i kontakt med lokalbefolkningen. Det blir dog aldri lagt skjul på at hun har utført pilegrimsferder i grupper tidligere. Da hun forklarte for sine grunner til å utføre pilegrimsferder forklarte hun:

¹⁵⁰ Tina

¹⁵¹ Tina

¹⁵² Tina

Det er fredfullt, ingen biler langs veien. Kun de som bor langs veien og de som har en sekk på ryggen og på mange måter har et felles mål...¹⁵³

Denne fredfulle virkningen kan altså oppstå med andre pilegrimer. Det faktum at det ikke er noen biler eller støyfulle elementer i nærheten kan altså gi rom for refleksjon. Hva Tina mener med at pilegrimer på mange måter kan ha et felles mål ble aldri diskutert. Her viser hun uansett at ikke oppfatter alle pilegrimer som en samlet enhet, men heller individer med forskjellige årsaker til å utføre sine pilegrimsferder. For Tina kan det virke som pilegrimsferd virker som en form for terapi. Hun sa blant annet:

Jeg føler bare at jeg er heldig som får være med på dette. Det er for eksempel min verden.¹⁵⁴

På pilegrimsferd kan Tina utfolde seg og utforske seg selv. Det at hun føler seg heldig for å kunne ta del i fenomenet kan gi en antydning til hvor mye pilegrimsferdene betyr for henne. Til tross for de religiøse konnotasjonene som følger med en pilegrimsferd mener uansett Tina at hun ikke er troende. Hun understreket dette følgende:

Jeg er ateist og det er helt seriøst, men kirkerommet har jeg brukt til ettertanke, ikke bønn.¹⁵⁵

Altså har Tina brukt kirker og andre religiøse bygninger på sine pilegrimsferder som fysiske mål. Hun har uansett ikke lagt noe religiøst i det å ha disse bygningene som endepunkt for sine vandringene. For Tina er vandringene for refleksjon og opplevelser.

Kristine

Ingen av de andre deltagerne var like åpne om sitt personlige liv som Kristine. Hvordan hun fortalte om hennes tap av sin datter og sin rolle i det norske pilegrimsarbeidet fikk meg til å forvente reflekterte og muligens en mer personlig forståelse av pilegrimsfenomenet. Kristines forståelse av pilegrimsferd var som følger:

¹⁵³ Tina

¹⁵⁴ Tina

¹⁵⁵ Tina

Jeg vil definere en pilegrimsferd som en indre og ytre reise til et hellig sted, der man også kan bruke veien som et middel til å lære noe om seg selv og Det Hellige.¹⁵⁶

Hennes oppfatning av pilegrimsferd inneholder altså sterke religiøse aspekter.

Pilegrimsferdens fokus er på både det psykiske og det hellige. Det fysiske målet for Kristine er også et sted som beregnes for hellig. Med dette kan hun mene blant annet kirker, katedraler eller andre landemerker hvor religion menes å ha en historisk tilknytning. Kristine vektlegger også at det er langs veien hvor de reisende kan oppleve en form for selvutvikling, refleksjon og opplevelse av det hellige. Kristine mente blant annet at det å være på disse veiene var noe som skilte pilegrimsferd fra andre type reiser:

Det er forskjell på å gå alene og å reise med gruppe: Og hver gruppe er forskjellig, det er jo forskjellig gruppedynamikk hver gang. Det er forskjell på å reise på en vandringspilegrimstur og en tur der man kjører i buss.¹⁵⁷

Det kan tenkes at man som pilegrim får mer tid til seg selv og sine egne tanker om man reiser alene enn da man reiser i grupper. Kristine påpeker uansett hva slags effekt gruppedynamikk kan ha på en pilegrimsferd. Det kan tenkes at man kan vandre langs samme pilegrimsrute flere ganger, men det vil oppleves forskjellige ettersom hvem du går med. Med andre ord kan eksempelvis Caminoen oppleves på utallige forskjellige måter, til tross for at du går i samme fotspor som tidligere. Kristine mente også at det er en forskjell mellom det å vandre og det å kjøre buss. Hun utdypet ikke hva forskjellene av disse reisemetodene kunne være, men ettersom hun sa at veien i seg selv er et av midlene pilegrimer kan anvende for å lære om seg selv kan det tenkes at en busstur til et pilegrims mål ikke vil bringe frem samme nivå av refleksjon hos de reisende. Kristine forklarte videre:

Pilegrimen har et klart hellig mål. Det hellige har en viktig plass med på turen. Å oppleve Gud i naturen, i dyrene, i kultur, mennesker og opplevelser underveis er også viktig.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Kristine

¹⁵⁷ Kristine

¹⁵⁸ Kristine

Til tross for at hun primært anser pilegrimsferd som en religiøs øvelse vektlegger hun også opplevelsene og møtene en pilegrim vil finne på en pilegrimsferd. Dette kan forsterke tanken om pilegrimer kan gå glipp av store deler av hva Kristine mener en pilegrimsferd burde inneholde om man velger å ikke vandre. Kristines fokus på de kulturelle opplevelsene ved en pilegrimsferd kan også skyldes hennes tidligste erfaring med Caminoen. Hun forklarte følgende:

Nei, jeg ble spurt om å være reiseleder for pilegrimer på den siste biten av Camino Frances til Santiago de Compostela... Men etter den første turen var jeg hekta...¹⁵⁹

Hennes første erfaringer med den spanske pilegrimsruten kan altså ha blitt farget av hennes arbeid som reiseleder. I denne stillingen er det forventet at du tar hånd om ditt reisefølge og forsøker å vise frem det beste vertslandet har å tilby. Men som hun forklarte utviklet arbeidet som reiseleder seg til noe mer personlig. Kristine forklarte blant annet om hva slags virkninger pilegrimsferd hadde på både på hennes arbeid- og privatlivet:

Gjennom pilegrimslivet har jeg også fått være med på oppgaver som har gitt meg en følelse av mestring, noe som er positivt for selvtilliten.¹⁶⁰

Mestringsfølelsen kan være noe som fortsetter å trekke Kristine tilbake til pilegrimsferder. Denne følelsen kan også bidra til å forsterke hennes identitet som en pilegrim. Kristines grunnlag for å utføre pilegrimsferder kan også være identitetsformende. Hun forklarte:

Mange av de andre stedene jeg har vært, har blant annet vært fordi jeg skulle ta tilbake livet mitt etter at jeg mistet en datter i en ulykke i januar 2014. Datteren min og jeg hadde planer om å komme oss til Selja – så jeg seilte til Selja.¹⁶¹

Kristine begynte riktig nok sine pilegrimsreiser før 2014. Altså var hun alt opptatt av pilegrimsfenomenet før ulykken fant sted. Som virkning av hennes tap har hun uansett begitt

¹⁵⁹ Kristine

¹⁶⁰ Kristine

¹⁶¹ Kristine

seg ut på pilegrimsferder for å hedre sin datters minner. Kristine forklarte videre:

*Jeg hadde mistet en datter og et liv og hadde behov for å være alene med Gud og naturen.*¹⁶²

Det nære dødsfallet kan ha drevet Kristine dypere inn i pilegrimsfenomenet, samt gitt henne et større behov for religiøs nærhet. Slik som Robert kan det virke som Kristine opplevde et vakum etter den sørgelige hendelsen, og dro dermed på pilegrimsferd for å komme i kontakt med det gudommelige og seg selv. Kristine la ikke skjul på at denne type begrunnelse for hennes pilegrimsinteresse eksisterte, men hun poengterte også at det religionshistoriske var av interesse for henne:

*Ja, jeg liker å oppsøke stedene «der det skjedde».*¹⁶³

Med denne interessen kan Kristines mål minnes om det samme som en turist sitt mål. Ønske om å se og oppleve kulturer og fenomener. I Kristines tilfeller er dog fremgangsmåten for å oppleve og se kulturene og fenomenene annerledes fra turisme. Hennes begrunnelse for å utføre en reise er stadfestet i tro, hennes mål for reisen er ikke kun basert på å oppsøke stedene «der det skjedde», og hennes oppfatning av både reisen og selv seg er i stor kontrast fra det man tenker på som turisme.

Silje

Silje var en av de få religiøse deltagerne i dette prosjektet som på ingen måte knyttet religion opp til pilegrimsfenomenet. Hun definerte pilegrimsferd som følgende:

*Vandring i natur, kultur og historie med gode mennesker.*¹⁶⁴

Hennes oppfatning av pilegrimsfenomenet var dermed farget av et annet livssyn en flere av de andre kristne deltagerne. Siljes oppfatning var mer preget av kultur og opplevelser. Som følge av dette ble grensene mellom det å være en turist eller pilegrim relativt tynn. Hennes begrunnelse for å utføre pilegrimsferder bidro ikke til å gjøre skillet klarere. Hun forklarte

¹⁶² Kristine

¹⁶³ Kristine

¹⁶⁴ Silje

følgende:

Jeg liker å gå og å være ute i naturen. Har ennå ikke truffet på ubehagelige folk. Greit å få bagasjen transportert, det er et must på alle mine turer.¹⁶⁵

Slik Silje her fremstilte det virker det som hun har en turistmentalitet for sine pilegrimsferder. Riktig nok vandrer hun slik som mange andre pilegrimer, men hennes fokus er ikke på refleksjon eller opplevelsen av noe religiøst, men snarere det å være i fysisk aktivitet. Det at Silje også understreker at hun ikke selv bærer sin egen bagasje kan også gi et inntrykk av at hun har en mer turist enn pilegrim. Det må understrekes at den gamle tanken om fysisk utslitte pilegrimer i dårlige klær som vandrer for guds tilgivelse er utdatert, og bagasjen til hver vandrer ikke burde vektlegges i stor grad. Måten Silje uansett fremstiller det på, altså at det er et krav for hennes reiser, viser at hun forventer et nivå av service og tilrettelegging man normalt ikke forestiller seg skal finne sted ved en pilegrimsferd. Silje gikk videre med å vise til et av fellestrekkene flere av deltagerne påpekte fra sine pilegrimsferder:

Stillheten setter jeg fortsatt stor pris på.¹⁶⁶

Det at Silje viser til stillheten hun opplevde fra sine pilegrimsferder gir rom for å tro at hun opplevde en form for reflektering på sine reiser. Hun uttalte dog aldri at stillheten for henne innebar noe form for refleksjon på hennes vegne. Det kan altså tolkes som hun kun nøt stillheten som en pause fra sitt daglige liv. Stillheten hun nevner kan også ha vært nevneverdig for henne ettersom hun også nevnte følgende:

Jeg kan blitt noe matt av folk som sutrer på turer.¹⁶⁷

Til tross for at hun tidligere nevnte sine medmennesker som et positivt aspekt ved sine reiser, kan det også forstås at man kan gå lei hverandre ved å reise sammen over lengre avstander. Til tross for denne ene negative oppfatningen mente Silje at pilegrimsferdene hennes ga hun mye glede:

¹⁶⁵ Silje

¹⁶⁶ Silje

¹⁶⁷ Silje

Ja, absolutt. En bestilt tur er stort å glede seg til.¹⁶⁸

For Silje var altså pilegrimsferd også på mange måter en livsstil. Som vist i hennes profil tidligere hadde hun reist relativt ofte med få års mellomrom. Majoriteten av hennes reiser hadde uansett vært lokalisert i Nord-Europa, hvilket kan forklare hennes oppfatning av pilegrimsferd. Hun sa blant annet:

Jeg sitter igjen med en god følelse etterpå, og fysikken er god. Jeg liker godt å være ute, får nesten aldri nok.¹⁶⁹

Hennes fokus på det rent fysiske aspektet ved reisen kan late til å overdøve de psykiske aspektene de andre deltagerne ofte nevner. Det kan også være miljøet og kulturene Silje har vært på pilegrimsferd ved som har bidratt med å forme hennes syn på fenomenet. For ved å ha konsentrert seg om nordeuropeisk natur og miljø kan det være hun ubevisst har unngått opplevelser hun kunne ha oppfattet på eksempelvis Caminoen. Ved å dra på pilegrimsferd i og nære sitt eget hjemlandet kan det være Silje ikke har fått nok avstand fra sin opprinnelige hverdag og kultur til å kunne finne ro og stillhet for refleksjon. Dermed har pilegrimsferder primært for henne konsentrert seg om mosjon og fysisk aktivitet. Selv hadde Silje ingen refleksjoner rundt dette, men hun poengterte uansett:

Jeg er takknemlig for at jeg har en god fysikk (kropp) som gjør at jeg kan bruke den aktivt ute i naturen. Jeg er veldig glad for at jeg begynte å gå pilgrim.¹⁷⁰

I Siljes tilfelle virket det altså som at målet hennes ikke var annet enn å bare de å være på pilegrimsferd. For Silje var opplevelsen av kultur, historie, natur og det å være i aktivitet bidragende til at hun følte målet var nådd. Man kan på en måte si at Siljes både ønske og mål var det å ha en fysisk opplevelse.

¹⁶⁸ Silje

¹⁶⁹ Silje

¹⁷⁰ Silje

Kapittel 4: Deltagernes behov

4. Innledning

I dette kapittelet ønsker jeg å anvende Maslows behovspyramide for å se om deltagernes behov har blitt møtt som følge av pilegrimsferd. Analysen er delt inn i fire deler, hvor hver av delene representerer et av stadiene i behovspyramiden. Som i det tidligere kapittelet vil det også her bli tatt utgangspunkt i deltagernes fortalte opplevelser for å undersøke hvordan de selv fortalte om sine behov og om disse behovene ble møtt.

Som vist i kapittel en har Maslows teori har vært utsatt for kritikk, mye grunnet tanken om at rekkefølgen på behovene slik de er fremført i teorien skal ha en betydning. Mennesker kan dog ha forskjellige mål, motivasjoner og behov, hvilket gjør rekkefølgen av pyramiden overflødig. Jeg velger dermed i dette prosjektet å se bort ifra tankegangen om at eks fysiske behov kommer foran et sosialt behov. Foruten selvrealisering er viktigheten av behovene altså likestilt i dette prosjektet, blant annet grunnet at målet med prosjektet er å undersøke om pilegrimer selv oppfatter en forandring i seg selv som følge av en utført pilegrimsferd. Presentasjonen av behovene vil uansett være i samme rekkefølge slik pyramiden originalt ble stilt frem på. Dette er gjort fordi Maslows teori mener at selvrealisering er det ultimale og endelige behovet. Jeg ønsker dermed å avslutte analysen med dette temaet. Etter analysen vil også funnene fra prosjektet bli trukket frem, samt mine avsluttende bemerkninger.

4.1 Maslows behovspyramide

Som redegjort i kapittel en er Maslows behovspyramide en teori om menneskelige behov. De forskjellige stegene av pyramiden, hvilket er delt inn i underkapitler, vil dermed innebære sin definisjon og forståelse slik det ble presentert i det tidligere kapittelet.

Fysiologiske- og Trygghetsbehov

Ut ifra dialogene som ble utført med de deltagende var det få av de som la noen som helst form for vekt på sine fysiologiske- eller trygghetsbehov. Kun to av de deltagende syv la fokus på blant annet sult, trøste, søvn og generelt fysisk velvære fra deres opplevelser på pilegrimsferd. De resterende deltagerne utdypet seg dog i stor del på de andre behovene, hvilket vil bli presentert senere. I lys av de få uttalelsene om pilegrimenes fysiologiske- og trygghetsbehov vil dermed de uttalelsene som ble gitt bli supplert med en drøfting av hvorfor få av deltagerne valgte å sette dette i fokus.

Robert ble tidligere presentert som en tankefull sørlending med stor entusiasme for pilegrimsferd. Han fortalte selv om å ha vært innlagt på sykehuset, og at dette oppholdet kan ha vært en av årsakene til at han utførte sin første pilegrimsferd. Det ble aldri nevnt hvordan hans opphold på sykehuset påvirket han på pilegrimsferd. Han poengterte uansett at han så på pilegrimsferd som bestående av to dimensjoner: En fysisk og en psykisk/religiøs. Den fysiske dimensjonen ga han uttrykk for å være tung og krevende. I hans egne ord:

...En fysisk reise. Mye slit med en brukt kropp...¹⁷¹

Robert hadde aldri vært på pilegrimsferd før etter hans opphold på sykehuset. Han ga uttrykk for at oppholdet var grunnet alvorlige helseproblemer i kapittel fire. Det kan dermed oppfattes som at Robert muligens ikke var i den beste standen for å utføre en så stor fysisk prøvelse. Til tross for dette utførte han pilegrimsferden, men la vekt på at det var en utfordring. For Robert virker det som hans fysiologiske behov ble satt på prøve under pilegrimsferden. Hans mål ved pilegrimsferden var uansett ikke begrunnet i den fysiske utfordringen, men heller en jakt på identitet slik vi senere skal se nærmere på.

Silje var den deltageren som la mest vekt på det fysiske aspektet ved en pilegrimsferd. Hennes definisjon av fenomenet var blant annet preget av det å være i fysisk aktivitet. Vandring i naturen, hvilket innebærer frisk luft og mosjon var noe hun spesielt ga uttrykk for å nyte. Silje var også en av de få deltagerne som hadde et perspektiv på pilegrimsferd som kan minne om en form for turisme. Hun bar ikke sin egen bagasje, hvilket innebærer at hun hadde et par krav for komfort på sine pilegrimsferder. Siljes fysiologiske behov kan man dermed anse for å være møtt. Ved å nyte den fysiske aktiviteten, samt unnslippe unødvendig fysiske anstrengelser tyder på at Siljes pilegrimsferder var preget av få mangler innen sine fysiologiske behov.

Som tidligere nevnt uttalte ikke de resterende pilegrimene seg om deres fysiologiske behov på pilegrimsferd. Man kan dermed stille spørsmålet om hvorfor de unnlot å gjøre dette. En tanke er at pilegrimsferd for de fleste er noe mer enn det rent fysiske. Det å utføre en pilegrimsferd kan være en krevende aktivitet, men det kan være de fleste pilegrimer fokuserer på mer

¹⁷¹ Robert

psykiske, religiøse eller spirituelle temaer. En annen tanke kan være at pilegrimene sitter igjen med så mange gode minner fra sine ferder at de heller ønsket å vektlegge disse. Det kan også være de har forsøkt å skjerme meg som intervjuer for det tunge fysiske arbeidet som må til for å utføre en pilegrimsferd, slik at jeg selv skal oppfatte fenomenet på en positiv måte. Ingen av pilegrimene uttalte seg heller om de oppfattet pilegrimsferdene som trygge eller risikofylte. Dette kan igjen skyldes min stilling som «outsider» og intervjuer, men det kan også være at det faktisk ikke er noe verdt å nevne. De aller fleste pilegrimsruter, spesielt i land som Spania hvor flertallet av respondentene har vært på pilegrimsferd, er godt bereist året rundt. Det å føle seg i usikkerhet eller i fare langs disse rutene er dermed usannsynlig. De fleste pilegrimer planlegger også i stor del sine reiser. Ved å gjøre dette sørger de for at det er nok mat til å holde ut reisen, samt legger ut på korrekte ruter. Dette kan tenkes bidrar til å holde de fysiologiske- og trygghetsbehovene møtt. Med disse begrunnelsene for manglende innspill fra mine deltagere, kan det altså forklares hvorfor de ikke har uttalt seg om de to behovene.

Sosiale behov

I forrige kapittel ble en gjennomgang av deltagerens profiler lagt frem. Ut i fra disse profilene, med spesiell vekt på de sosiale opplevelsene, fremstod alle respondentene som ivrige i å dele sine oppfatninger og opplevelser av det sosiale aspektet ved pilegrimsferd. For dette underkapittelet er det hovedsakelig to spørsmål som skal undersøkes. Fremstår de sosiale behovene som møtt for deltagerne under og/eller etter en pilegrimsferd? Fremstiller deltagerne menneskemøter og fellesskapsfølelse som en sentral og essensiell egenskap for pilegrimsferdsfenomenet?

For å svare på disse spørsmålene har jeg tatt utgangspunkt i profilene fra kapittel fire. Dette underkapittelet vil ikke ta bruk nye sitater, men heller bygge på de som ble lagt frem tidligere for å få en bedre forståelse av om deltagerne oppfattet sine sosiale behov som møtt. Dette underkapittelet vil ikke være inndelt etter hvert av deltagerens opplevelser, ettersom det er ønskelig å klarere se deres oppfatning og opplevelser satt mot hverandre. Deltagerens sosiale opplevelser og behov vil altså bli lagt frem som en sammenligning.

For å alt besvare det andre spørsmålet til dette underkapittelet, så vektla alle deltagerne på en eller annen måte menneskemøter eller en form for fellesskapsfølelse grunnet pilegrimsfenomenet. Den tankefulle sørlendingen Robert fortalte at det ikke bare var på pilegrimsferden det sosiale aspektet oppstod innen pilegrimsfenomenet. Han fortalte om

hvordan han kontinuerlig var i kontakt med pilegrimskontoret i Oslo. Annabell fortalte også at hun var i kontakt med pilegrimsfellesskapet St. Jakob, og at det var gjennom blant annet dette fellesskapets blad, *Pilegrimen*, hun tilegnet seg mye lærdom. Den profesjonelle pilegrimen Josefine var medlem av begge de Oslo baserte pilegrimsfellesskapene. Hun la vekt på at disse fellesskapene kunne sees på som konkurrenter, og grunnet hennes arbeidsliv innen pilegrimsfenomenet kan man muligens se på hennes deltagelse i begge fellesskapene som en profesjonell nødvendighet. Uansett viste Tina at man ikke nødvendigvis hadde behov for pilegrimsfellesskapene for å nå ut til andre pilegrimer. Hun var medlem av et pilegrimsfellesskap, men hun forklarte at hun også var medlem av flere facebook grupper. For å utdype så har pilegrimsfellesskapene også facebook grupper, men det Tina refererte til var private grupper utenfor eierskap av fellesskapene. Både de private gruppene på sosiale medier og fellesskapene legger altså frem til at pilegrimer kan omgås i sosiale settinger både før, under og etter pilegrimsferd. Deltagerne kan anvende seg av fellesskapene eller private grupper for å kommunisere med pilegrimer eller dele opplevelser og erfaringer. Dette legger opp til at pilegrimene får sine sosiale behov i sammenheng med pilegrimsfenomenet vedlikeholdt uten å i realiteten måtte utføre en pilegrimsferd. De sosiale behovene vil også bli vedlikeholdt i ettertid av en utført pilegrimsferd gjennom disse gruppene, da de kan dele sine opplevelser og tanker rundt sine utførte ferder. Det kan tenkes at om man blir introdusert for pilegrimsferd gjennom venner eller bekjente kan det være lettere å melde seg inn i en gruppe på sosiale medier i forhold til å betale kontingent og signere seg som medlem i en av fellesskapene.

Utenom sosialiseringen som tidligere nevnt hvor fire av deltagerne uttrykte sin deltagelse forklarte alle syv om sine sosiale opplevelser fra utførelsen av pilegrimsferder. Tina mente blant annet at fellesskapsfølelsen hun oppfattet fra hennes ferder var definerende for pilegrimsfenomenet. Denne forståelsen støttet også Silje, til tross for fremstillingen hun tidligere la frem hvilket ga inntrykk av at hun utførte pilegrimsferder med en turistmentalitet. Tina mente også at denne fellesskapsfølelsen innebar noe emosjonelt hun ikke kunne forklare. Silje mente at pilegrimene åpner seg opp til hverandre, og deler både gleder og sorger. Denne delingen kan være grunnlaget for den emosjonelle fellesskapsfølelsen Tina ikke kunne forklare. Det kan tenkes at man som pilegrimer blir godt kjent med sine med-pilgrimer og at man åpner opp for hverandre på måter man ikke erfarer i sitt daglige liv. Det kan argumenteres for at delingen og fellesskapsfølelsen kan tilføye pilegrimsferd et terapeutisk aspekt. Pilegrimene snakker varmt om de sosiale opplevelsene fra pilegrimsferd, nesten som

man kunne forvente av mennesker som har deltatt i vellykket gruppeterapi. Men teorien om pilegrimsferd som en terapeutisk reise er ikke dette underkapittelets fokus, og vil senere bli adressert.

Den katolske Henriette viste til samholdet og fellesskapene som oppsto langs veien som en form for familiedannelse. Hun forklarte at pilegrimer som på samme strekning, og like langt, kan forme en «pilegrimsfamilie». Med dette mente hun at de tilbringer dagene med hverandre, både langs veien og på rasteplasser. Familiene deler ikke bare sine gleder og sorger, men også sin tid og måltider. For Englemammaen Kristine kan denne familien ha opptrådd som et nødvendig element for å komme igjennom sorgen av hennes datters død. Dette kan også være en av grunnene til at Kristine også vektla det sosiale som noe definerende for pilegrimsfenomenet.

Henriette mente også at møtene med ukjente pilegrimer gjorde verden mindre. Ved å tilbringe så mye tid med andre pilegrimer av forskjellige nasjonaliteter mente hun også at hun ble mer tolerant. Ved Tinas forklaring om hvorfor hun utførte en pilegrimsferd bidro hun også med en forklaring om hvordan pilegrimsfamiliene kan oppstå. Spesielt la hun vekt på stillheten langs veien, den lokale befolkningen og andre pilegrimer med et noenlunde felles mål. Det kan være tanken av at pilegrimene har et felles mål, den lokale befolkningens åpenhet, eller stillheten som bidrar til dannelsen av pilegrimsfamilier. Tina forklarte uansett at alle snakker med alle, og at hun hadde stiftet vennskap med flere hun hadde møtt på sin pilegrimsferd. Tina var ikke alene om dette, da Robert også hadde stiftet vennskap med andre pilegrimer som bodde i både Italia og Tyskland. Altså kan vennskapene som oppstår på en pilegrimsferd strekke seg over landegrenser. Hvorvidt Robert og Tina dro ut på pilegrimsferd med et mål om å stifte nye vennskap uttalte de seg aldri om. Men ut ifra utsagt fra pilegrimene later det til at vennskap lett stiftes på pilegrimsferd. Ut i fra dialogene med respondentene for dette prosjektet virker det nesten som man som pilegrim vil ha det vanskelig med å unngå menneskemøter og en form for fellesskapsfølelse. Eksempelvis i Tina sitt tilfelle forsøkte hun faktisk å unngå de mest trafikkerte pilegrimsrutene. Hun begrunnet aldri hvorfor hun tok dette valget, men det kan tenkes at hun valgte mindre trafikkerte ruter for å få mer tid til refleksjon eller en mer fordypende opplevelse av pilegrimsferden. Uansett viste hun til hvordan lokalbefolkningen vinket og hilste på henne. Josefine la også vekt på at pilegrimsferd er et fenomen som tilrettelegger nettopp til vennskap og dialoger. Hun fortalte selv om hvordan hun som lokalbeboende langs pilegrimsleden hadde kommet i kontakt med flere pilegrimer,

samt hvordan dialogene fort oppstår da hun selv er i stillingen som reiseleder.

På flere måter virker det som de sosiale normene vi lever med i hverdagen blir lagt igjen hjemme da man drar på pilegrimsferd. Som forklart er det flere oppfatninger av at mennesker er mer imøtekommende og gjestfri i møte med pilegrimer. Dette også til tross for kulturelle oppfatninger. Pilegrimenes sosiale behov virker derfor å være møtt. De deltagende av pilgrimsgrupper på sosiale medier og/eller pilegrimsfellesskap får sine sosiale behov vedlikeholdt og møtt uten å nødvendigvis utføre pilegrimsferder. Gruppene kan også bidra til å vedlikeholde de sosiale behovene i ettertid av en utført pilegrimsferd. For de som ikke er med i slike grupper virker det som at det er uunngåelig å oppleve eller møte andre mennesker på pilegrimsferd. Og ettersom disse pilegrimene vandrer på samme vei, oppfattes det muligens at de går med et felles mål. Hvilket igjen kan åpne opp for en følelse av fellesskap.

Annerkjennelse

Dette underkapittelet omhandler pilegrimenes ønsket annerkjennelse og fremstilte status. Med dette menes det at pilegrimenes selvbilde og ønsket selvportrett vil bli belyst. Det er ønskelig å vise til hva pilegrimene har sagt om seg selv og drøfte hva de ønsket å oppnå ved dette.

Annabell

Til tross for at Annabell ga lite informasjon om sitt private liv, slik som yrke og utdanning, var hun informerende da det kom til hennes deltagelse i pilegrimsfenomenet. Hun delte åpent om sitt medlemskap i pilegrimsfellesskapet St. Jakob. Det ble også presisert at hun tidlig ble med i dette fellesskapet. Hennes begrunnelse for å presisere at hun tidlig meldte seg inn forklarte hun aldri for. Det kan virke som at hun ønsket å fremstille sin deltagelse som noe av relevans i hennes profil. Med andre ord kan hun ha forsøkt å fremme seg selv som et ivrig medlem av fellesskapet samt pilegrimsfenomenet. Til tross for dette anvendte Annabell på ingen tid tittelen som pilegrim angående seg selv.

Annabell fortalte uansett en stor del om hva hun forventet å oppleve på pilegrimsferd, så vel som hva hun alt hadde opplevd. Blant annet mente hun at hun «møter seg selv» på pilegrimsferd, og ser flere sider av seg selv hun ikke gjør i hverdagen. Gjennom disse beretningene fremstiller Annabell seg selv som en både søkende og reflektert person. Med dette kan også oppfattes som Annabell ønsker å bli oppfattet som en «ordentlig» pilgrim. Det kan late til at hun drar på pilegrimsferd i søken av en opplevelse eller endring, måtte dette

enten være en religiøs opplevelse, helbredelse, eller i hennes tilfelle; selvrefleksjon. Dette er generelt sett andre mål vanlig turgåere utfører sine reiser med. Det er dermed viktig å presisere at mentaliteten både en turgåer og pilgrim har setter grenser for opplevelsene under reisene.

Mentaliteten pilgrimen utfører sin reise med står i stor del for hvordan pilgrimsferden oppfattes for individet. Annabell forklarte at hun hadde startet sin første pilegrimsferd med en turgåer mentalitet, men forsto raskt at pilegrimsferd var noe annet enn det å gå tur. Hun forandret altså sine forventninger og sin mentalitet for å bedre komme inn i pilgrimsferden. Dette støtter opp den tidligere fremstillingen av hennes person som både reflektert og søkende. Annabell forklarte også at hun hadde blitt beriket som menneske grunnet pilegrimsferd. Dette gir også støttende argumenter til hennes egen fremstilling av seg selv som en søkende og reflektert person.

Det kan argumenteres for at Annabell ønsket å bli fremstilt på måten som tidligere har blitt forklart. Det er en av risikoene man tar da man innen denne formen for kvalitativ forskning. Uansett kan Annabells selvbilde sees i lys av både det hun har forklart, samt det hun lot vær å nevne. Hun definerte ikke seg selv som en pilgrim, hvilket gjør at man må se hennes selvbilde og status med dette i minne. Gjennom hennes forklaringer kan hennes selvaktelse uansett bekjennes for å være høy, da hun latet til å ville fremstille seg selv som et intelligent og reflektert vesen. Hvorvidt hun er en sann og ekte pilgrim, til tross for hennes egen selvforståelse, er ikke opp til dette prosjektet å avgjøre.

Henriette

I motsetning til Annabell var Henriette veldig informativ om sitt private liv. Hun var også til dels mer utfyllende da det kom til hennes fremstilling av seg selv i lys av pilegrimsfenomenet.

Henriette forklarte tidlig at hun alltid hadde vært religiøs. Til dels grunnet pilgrimsferd skal hun ha gradvis ha konvertert til katolisismen. Hennes definisjonen av pilegrimsferd har forandret seg over tid, men hun mente at hennes pilegrimsferder alltid hadde hatt et religiøst fokus. Mer spesifikk ønsket hun å komme dypere inn i troen ved å utføre pilegrimsferder. Hun forklarte at hun så på pilegrimsferd som en vandring mot et hellig mål med åndelig innhold. Med dette kan Henriette forstås som et individ hvilket tilegner pilegrimsferd en sterk religiøs betydning. Det kan være forståelig at hennes katolske tro kan ha påvirket hvordan hun oppfattet pilegrimsferd. Hun presiserte uansett at katolisismen ikke har tatt overhånd, da hun

ikke mener avlat er målet for henne. Hennes mål er snarere enn religiøs fordykning og opplevelse. Dette understreket hun da hun forklarte at hun utførte bønner langs veien for å bevisst få en åndelig ramme på sin pilgrimsferd. Dette kan også ha bidratt til å gi Henriette forståelse av at utførelsen av en pilgrimsferd har en trosstyrkende effekt på henne.

Som følge av å gi pilgrimsfenomenet denne religiøse betydningen, mente hun også selv at hun sikkert søkte mer religiøse opplevelser enn det andre gjør. Ved å berette dette fremstilte hun seg selv som veldig religiøs, iallfall i hennes egne øyne, og da spesielt siden hun setter seg opp mot andre pilgrimer. Det kan virke som dette religiøse fokuset gjorde at Henriette så på seg selv som en pilgrim. Men i Henriettes tilfelle kan det også virke som tittelen av pilgrim bærer betydelig mye mer religiøs betydning enn for de andre deltagerne av dette prosjektet.

Hennes forståelse av pilgrimsfenomenet gjorde også at hun var skeptisk til blant annet den offentlige norske pilgrimssatsningen. Forståelse hennes av dette var at det var drevet som et næringslivsprosjekt hvilket la grunnlag til uekte pilgrimsopplevelser. Henriette forklarte dette med at hun ønsket at pilgrimsaktivitetene burde oppstå grunnet pilgrimers interesse i stedet for den norske stats næring- og kulturinteresse. Denne skeptisismen Henriette utdypet om kan stamme av hennes egne erfaringer på den norske pilgrimsleden. Dessverre ble dette aldri diskutert. Det kan uansett virke som hun oppfattet den norske pilgrimsleden som noe mer fylt av turistmentaliteter. Hun sammenlignet pilgrimsferd i Norge og i Spania, hvor hun viste til hvor takknemlige pilgrimene var i Spania uansett hvor lite bistand de fikk. Hun forklarte det som at «Turisten krever, Pilgrim takker». Dette kan forstås som at pilgrimer er oppfattet som mer takknemlige og lette å tilfredsstille, mens turister er det motsatte. Men ved å forklare seg på en slik måte setter Henriette et klart skille mellom det å være turist og det å være pilgrim. Det kan også virke som hun plasserer seg selv innen rollen av pilgrim.

Henriette er altså et individ som har begitt pilgrimsferd en sterk religiøs betydning. Statusen som pilgrim følger også med som en religiøs rolle. Gjennom hennes egne forklaringer vil det være klart å avgjøre at Henriette anser seg selv for å være en pilgrim. En religiøs pilgrim. Hennes selvbilde utformes fra dette, da hun blant annet bevisst fyller sine pilgrimsferder med religiøse elementer slik som bønner for å bevisst komme dypere inn i sin egen tro. I sin rolle som pilgrim setter også Henriette grenser for hva som er pilgrim og turist. Hun har med andre ord klare tanker om hvordan hun selv oppfatter pilgrimsfenomenet, pilgrimsferd og

andre pilegrimer.

Josefine

Den profesjonelle pilegrimen Josefine hadde som tidligere nevnt arbeidet innen pilegrimsfenomenet. Blant annet i en stilling som reiseleder. Hun bringer dermed med to perspektiver: 1. Som privat aktør. 2. Som reiseleder. Josefine skilte tydelig mellom disse rollene i sine forklaringer. Hennes refleksjoner rundt sin rolle som reiseleder er uansett mindre detaljerte enn refleksjonene rundt sin egen private rolle, men det er uansett ønskelig å vise til det da det fremmer en form for sammenligning.

Josefine var medlem av både St. Olav og St. Jakob. Hun forklarte at de to fellesskapene kan anses for å være konkurrenter, og at hennes grunnlag for å være med i begge var fordi hun likte å få med seg det som skjedde innen det norske pilegrimsfenomenet. Hennes forklaring på de flere medlemskapene kan oppfattes som legitime, da det er forståelig hun ønsker å følge med på utviklingen av det norske pilegrimsfenomenet grunnet hennes arbeid. Andre deltagere i prosjektet har også forklart at de er medlem av flere grupper på sosiale medier, og det vil dermed være galt å anta at respondentene skal skryte på seg et høyere antall medlemskap enn de har i realiteten for å enten imponere intervjuer eller fremtidige lesere.

Uansett ga Josefine uttrykk for å være klar over sin egen oppførsel og opplevelser da hun befant seg i rollen som reiseleder. Hun var også klar over at hennes rolle bærer vekt ved at hun kunne påvirke sitt reisefølge til å oppfatte opplevelser og inntrykk. Josefines profesjonelle rolle bærer altså stor vekt, og kan inneha stor påvirkningskraft på de hun leder. Det kan også tenkes at da hun befinner seg i denne rollen ikke er like fri til å oppleve pilegrimsferden hun utfører som hun ville gjort da hun hadde utført den alene. Dette er til grunns fordi hun har ansvar for sitt medfølge, og at hennes arbeid tilsier hun vier sin tid til disse menneskene fremfor seg selv.

Da Josefine selv reiste på pilegrimsferd kunne hun fortelle om hvordan reisene var fylt med refleksjon. Hun forklarte det som å gå inn i en boble, hvor hun sanser og er tilstede. Dette gir inntrykk av Josefine er en reflektert person, og at hun selv er klar over at dette er et av aspektene pilegrimsferd bringer frem for pilegrimene. Hennes forklaring av å sanse og å være tilstede kan minne om en form for meditasjon. Som nevnt er også Annabell og Kristines opplevelser tilnærmende en form for terapi. Dette er noe som senere vil bli adressert.

Uansett legger også Josefine skiller mellom en vanlig tur og det å utføre en pilegrimsferd. I hennes erfaring sjekker hun mobilen sjeldnere på en pilegrimsferd, og er mer tilstede og reflekterer. Hun mente dermed at en tur og en pilegrimsferd ville gi henne to forskjellige inntrykk, og to forskjellige minner. Dette kan være fordi hun mente hun fikk noe åndelig ut av pilegrimsferd. Målene hennes skal oftest ha vært kirker, hvilket latet til å være det eneste grunnlaget for det åndelige på hennes pilegrimsferder.

Josefines status kan altså forklares som både en profesjonell og privat pilgrim. Ved å både utføre pilegrimsferder som reiseleder og bedrive det privat besitter hun to forskjellige statuser. Hun er riktig nok klar over denne oppdelingen. Til tross for å ikke tilføye pilegrimsferd like stor grad av religiøsitet slik som Henriette, oppfatter Josefine fortsatt seg selv som pilgrim.

Robert

Den eneste mannen i prosjektet, samt den eneste sørlendingen, hadde Robert flere innspill som formet hvordan han ble oppfattet.

Robert hadde alltid vært en religiøs mann, men fortalte at han havnet på sykehuset og der opplevde han en følelse av vakuum. Denne følelsen av vakuum mente Robert stammet av en uro i hans religiøse liv. Som grunnlag i dette dro han dermed på pilegrimsferd. Robert mente at pilegrimsferden bidro med å utfordre hans gamle tanker om sin tro, hvilket åpnet han opp for nye tanker og ideer rundt det religiøse. Både ved hans ordlegging, formelle arbeid og forklaringer rundt sitt grunnlag for å befare på pilegrimsferd gir Robert utrykk for å være en intellektuell og reflektert mann. Han så på pilegrimsferd som en todelt reise: 1. Fysisk. 2. Psykisk. Det ble forklart at den fysiske reisen var krevende og tung, mens den psykiske i stor del dreide seg om indre ro i Robert sitt tilfelle. Roberts pilegrimsferd kan forstås som en reise omhandlende religiøs utvikling eller religiøs nysgjerrighet.

Han ga også utrykk for å være tett tilknyttet Pilegrimskontoret i Oslo (St. Jakob). Grunnet Roberts helse kan det virke som St. Jakob har en betydelig rolle i hans liv. Både grunnet hans entusiasme for pilegrimsferd og hans dårlige utsikt for å kunne utføre en ny pilegrimsferd i nærmeste fremtid. Til tross for dårlig helse mente Robert han var hektet av fenomenet, og at det nå hadde hovedrollen i hans liv.

Robert kan dermed forstås som en ivrig pilgrim. Hans selvbilde og status kan på en måte anses for å være vedlikeholdt gjennom hans kontakt med pilegrimsorganisasjoner. Han er også en reflektert mann, som på få måte la noen form for religiøsitet inn i pilegrimsfenomenet.

Tina

Tina var den eneste ateisten som deltok i dette prosjektet. Grunnet hennes tro var det derfor forventet mindre fokus på fromhet og religiøse ritualer. Hvordan hun formet bilde av seg selv var med andre ord ute av guds hender.

Oppfatningene og ønskene Tina hadde for en pilegrimsferd var som forventet lite påvirket av religiøsitet. For henne var reisen primært en fysisk reise. Ved fullførelse av en pilegrimsferd så Tina på det som en personlig seier. Altså var pilegrimsferd for henne en fysisk prøvelse. Denne prøvelsen skulle ikke være lett. Hun presiserte med at hun alltid gikk, og forklarte at det var flere som syklet pilegrimsferder.

Tina forklarte at hun ved å gå kunne oppleve stillheten på veien og hvordan dette gjorde det lett å reflektere. Dette var kanskje en av grunnene til at hun bevisst unngikk de mer trafikkerte og populære rutene. En annen grunn for å unngå de mer trafikkerte rutene kan være fordi man vil oppfattes som mer autentisk eller historisk korrekt. Men ettersom historien tilsier man går disse veiene på grunnlag av religiøse årsaker vil ikke dette stemme for Tina. Til tross for å ikke nødvendigvis vite hvorfor andre pilegrimer gikk forklarte hun om en følelse av at de hadde et felles mål. Mest sannsynlig går det flere ateister på pilegrimsferd, slik som Tina, men målene deres er nok vidt forskjellig fra målene til for eksempel en gruppe kristne pilgrimer. I Tinas tilfelle var pilegrimsferd en fysisk øvelse og en vandring i historie og kultur. Hun brukte uansett kirker til ettertanke, men poengterte at hun ikke hadde noen religiøse baktanker ved å gjøre dette.

Tina var også medlem av flere grupper på sosiale medier, men vektla ikke disse i noen betydelig grad. I hennes tilfelle er gruppene trolig brukt for å dele opplevelser og erfaringer, samt planlegge nye pilegrimsferder. Tina følte uansett at hun var heldig som fikk delta på pilegrimsferd.

Tina kan på flere måter anses for å være en pilgrim. Riktignok en pilgrim uten noen form

for religiøs betydning, men en pilegrim uansett. Hennes tro gjør det slik at pilegrimsferden i seg selv ikke blir påvirket av noe religiøst. Det kan tenkes at hennes selvbilde er formet ut av at hun er fysisk sterk nok til å kunne utføre disse tunge reisene.

Kristine

Slik som Josefine hadde også Kristine arbeidet som reiseleder på pilegrimsferder tidligere. Forskjellen mellom de to er at Kristine kun delte sine personlige opplevelser fra private pilegrimsferder. Dermed vil kun Kristines private pilegrimsferder være til grunnlag for dette underkapittelet.

Kristine mente at pilegrimsferd er både en indre og ytre reise. Hun la og fokus på at reisen skal være til et hellig sted. Veien til det hellige stedet mente Kristine man kunne anvende for å lære mer om seg selv, og det hellige. Altså la Kristine en religiøs betydning i pilegrimsferd. Ved å gjøre dette fremstilte hun seg også som sterkt troende. Kristine mente også at hvem enn som besitter rollen som pilegrim skal ha et klart hellig mål. Med dette ble det også forklart at det hellige har en viktig plass i pilegrimsferd. Med andre ord mente Kristine at målet er å oppleve det hellige på en pilegrimsferd.

Kristine skilte også mellom det å utføre en pilegrimsferd ved å gå, og ved å kjøre buss. Hun hadde selv jobbet som reiseleder tidligere, og det er logistisk forståelig at man anvender buss. Ettersom at hun selv mente veien er viktig for å lære om seg selv og det hellige, kan man dermed fort anta forskjellene på å gå pilegrimsferd og å kjøre buss. Det kan antas at man ikke får like mye tid til refleksjon og religiøs fordypning på en buss, som man ellers ville gjort til fots.

Utførelsen av en pilegrimsferd mente også Kristine hadde en positiv effekt på henne. Hun fikk en følelse av mestring, hvilket påvirket både hennes selvtillit og selvbilde. Det kan antas at det mest naturlig vil det være at man oppnår en høyere følelse av mestring ved å gå til fots. Ved å gå til fots får man også en lengre reise, som i gjengjeld kan gi mer tid til selvrefleksjon.

I Kristines tilfelle fortalte hun om hvordan hun mistet sin egen datter, og som følge av dette dro på pilegrimsferd for å være alene med sine egne tanker og Gud. Hennes utførte pilegrimsferder til steder som alt var planlagt med sin datter kan sees på som en form for hedring til datterens minne, samt en fordypelse i religion. Kristine mener også at den religiøse

historien til pilegrimssteder er av relevans for henne. Det ble forklart at hun likte å være steder som var av betydning innen religiøs historie. Kristine var også medlem av St. Jakob, hvilket publiserer medlemsbladet Pilegrim. I dette bladet står det mye om andre pilegrimers erfaringer og reiser, men også om flere religionshistoriske steder og hendelser. Kristines deltagelse i pilegrimsfellesskapet kan dermed baseres på det sosiale støtteapparatet som følge av sitt tap, samt hennes genuine interesse for religionshistorie og pilegrimsfenomenet.

Altså kan Kristine også oppfattes som en pilegrim. Slik som Josefine er også Kristines rolle delt i to, uansett om hun ikke delte sine erfaringer fra arbeidslivet. Hennes forklaring av pilegrimsferd som et religiøst fenomen viser hvor sterkt hun holder sin egen religion og hennes portrett må sees i lys av dette.

Silje

Til tross for å fremstille seg selv som religiøs tilføyet Silje på ingen måte opp noe form for religion eller religiøse aspekter til pilegrimsferd. Det var derfor spennende å se hvordan hun fremstilte seg selv og pilegrimsferd.

I mangel av religiøse tilføyelser var Siljes hovedfokus ved pilegrimsferder kultur, historie og naturen. Hun var glad over å kunne få være ute i naturen og anvende kroppen, og mente at det å gå på pilegrimsferd var god fysisk aktivitet. Ved å fremstille fenomenet på denne måten ble det fort gjort klart at Silje hadde en mentalitet som var sterkere tilknyttet turisme enn pilegrimsferd. Silje forventet også at hennes bagasje skulle bli transportert da hun utførte en pilegrimsferd. Dette ville vært forventet å se ved adkomsten til enkelte hoteller og feriestede, og kan muligens oppfattes som en litt uvanlig forespørsel da man skal utføre en pilegrimsferd. Slik som Henriette tidligere poengterte: Turisten krever, Pilegrimen takker.

Til tross for Siljes fremstilte mentalitet mente hun at hun satt pris på stillheten på pilegrimsferd. Hun gikk også pilegrimsrutene, i motsetning til hva turist muligens ville gjort. Hun mente også at dette ga rom og tid til refleksjon. Grunnet den fysiske krevende reisen fikk hun også en mestingsfølelse ut av utførelsen av pilegrimsferden. Dette igjen bidrar til et bedre selvbilde.

Silje var også medlem av St. Jakob, hvilket kunne bistå henne med kontakt og råd både før, under og etter sine pilegrimsreiser. Silje vektla uansett ikke hennes medlemskap i dette fellesskapet.

Tankene Silje presenterte rundt pilegrimsferd ga inntrykk av at hun anså det som en form for alminnelig reise. Ikke grunnet det manglende religiøse aspektet, da andre deltagere slik som Tina, heller ikke forbandt pilegrimsferd med noe form for religiøst fortsatt kan anses for å være pilegrimer. I Siljes tilfelle virker det som hun utfører pilegrimsferder med en turistmentalitet. Dette prosjektets mål er uansett ikke å påpeke hvem som er og ikke er pilegrimer. For Silje kan det uansett virke som hun ønsker seg en status som pilegrim, men hennes selvbilde er sterkere tilknyttet turismen.

Selvrealisering

I dette underkapittelet ønskes det å vise til pilegrimenes mål. Ved å vise til deres mål og ønskelig utfall fra sine pilegrimsreiser er håpet å kunne påpeke en personlig og/eller åndelig utvikling. Med andre ord vil dette underkapittelet undersøke hva slags begrunnelser deltagerne har for å utføre en pilegrimsferd, samt deres egne oppfatninger av nådde mål, og eventuelle forandringer som kan oppstått som følge av dette.

Annabell

Forståelse av pilegrimsferd inneholdt altså ikke noen religiøse elementer for Annabell. Hun så på fenomenet som både en fysisk og psykisk reise, hvilket ga muligheter for å se på seg selv i et annet lys enn hun gjorde i hverdagen. Som følge av dette mente hun at hun hadde opplevde flere nye følelser og opplevelser, samt blitt bedre kjent med seg selv. På denne måten kan man forstå Annabell oppfatning av pilegrimsferd som en form for opplevelses reise og en form for terapi. Hun mente selv hun hadde blitt beriket som menneske. Til tross for at hun aldri utdypet dette kan det tolkes som at hun opplevde det hun reiste ut for å oppleve, og vendte hjem med disse opplevelsene. Annabell hadde også forståelsen av at pilegrimsferd er en indre reise, og hun mente selv at hun lærte seg selv å kjenne som følge av reisen.

Annabells pilegrimsferder hadde med andre ord som mål å oppnå selvrealisering. Ved å ha som mål å gå inn i seg selv, samt oppleve nye områder, var det også dette hun fikk utført.

Henriette

Henriette hadde som en sterk religiøs oppfatning av hva pilegrimsferd innebar. Hun utførte pilegrimsferder med et mål om å komme nærmere sin nye religion, og tok bevisste grep for å komme inn i en religiøs mentalitet. Grunnet hennes forklaring angående konverteringen til

katolisisme kan man også forstå hennes utførelse av pilegrimsferder som et ledd i konverteringen. Det at hun bevisst påførte sine ferder så sterke religiøse forbindelser kan bidra til å argumentere for dette. Til tross for at det aldri var et mål for henne, må det uansett påpekes at hun selv anser seg som pilegrim og virker tilfreds i sin egen rolle.

For Henriette var altså målet med å utføre pilegrimsferd å bli mer religiøs og å komme dypere inn i sin nye tro. Det er uvisst om hun faktisk ble mer religiøs av å utføre pilegrimsferd, men ettersom hun har utført flere kan det virke som hun selv mener å bli det.

Josefine

Muligens grunnet hennes arbeid var Josefines forståelse av pilegrimsferd noe friere enn hva flere av de andre deltagerne fremstilte. Hun mente at en pilegrimsferd er det å gå mot noe som individet selv oppfatter som et hellig mål. Det behøver altså ikke være hellig i den form av religiøs tilknytning ordet vanligvis forbindes med. Uansett var hennes fysiske mål alltid kirker, og hun mente at hennes mål alltid var åndelig. Målet var også dermed oppnåelig, så lenge hun fullførte ferden ville hun få en åndelig opplevelse. Josefine påpekte også at refleksjonen hun tok seg tid til underveis også var viktig for henne. Denne sinnsroen var noe hun mente var spesielt ved pilegrimsferd, til tross for at hun aldri nevnte det som et mål. Uansett er det grunnet denne sinnsroen som fulgte med Josefines pilegrimsferder man kan anse hennes pilegrimsferder for å være en form for meditasjon. Med tanke på at den fysiske aktiviteten samt det å være ut i naturen fremmet refleksjon.

Josefines mål gjør det vanskelig å si at hun ikke oppnår de. Hennes fysiske mål var alltid kirker, og det er i kirker hun har åndelige opplevelser, hvilket også var et av målene hennes. Man kan dermed si at Josefine når sine fullfører sine mål for pilegrimsferder, og at dette kan forstås som en form for selvrealisering.

Robert

Roberts grunnlag for å utføre pilegrimsferder later til å ha startet ut av en mørk situasjon. Ved å ligge på sykehuset og oppleve at hans tro er i uro utførte hans sin første pilegrimsferd. Grunnet usikkerheten i hans religiøse liv kan det forstås at hans mål var å utforske sin egen religion på pilegrimsferd. Han forklarte det som at han hadde funnet mye tid til å reflektere på sine pilgrimsferder, og som resultat hadde hans tro forandret seg. Robert dro altså ikke ut for å fordype seg i sin religion. Han utførte med andre ord sine pilegrimsreiser for å utforske hans

egen forståelse av sin religion.

I Roberts tilfelle kan man dermed forstå hans grunnlag for utførelsen av pilegrimsferd som en form for religiøs utforskning, eller religiøs nysgjerrighet. Han opplevde også en mestringsfølelse av å utføre pilegrimsferden, men dette var ikke noe han vektla som et mål. Uansett resulterte hans pilegrimsferder i en følelse av mindre stress og uroheter, både i hans religiøse og mentale liv.

Tina

Tina forklarte det å gjennomføre en pilegrimsferd som primært en personlig seier. Hun ønsket ikke å tilføye verken ferden eller fenomenet som en helhet noe form for religiøs tilknytning. Med dette ble det gjort klart at hun la stor vekt på det fysiske aspektet av en pilegrimsferd. Utenom det fysiske aspektet var Tina også spesielt historie og kultur interessert. Dette gjorde at hun satt opplevelser som et av sine mål for pilegrimsferd.

Tina forklarte også at hun alltid gikk på sine ferder. Ved å gå oppfattet hun pilegrimsrutene som fredfulle, uten noen form for forurensning. I motsetning til flere av de andre deltagerne i prosjektet la uansett ikke Tina noe fokus på selvrefleksjon mens hun vandret. Til tross for å være ateist reservertet hun reflekteringen sin til hun befant seg i en kirke.

Målene Tina satt seg for en pilegrimsferd er altså opplevelses- og fysiskbasert. Hun ønsket å oppleve kultur og historie på sine ferder mens hun gikk til fots. Refleksjonene sparte hun til hun nådde religiøse bygg, slik som kirker. I Tinas tilfelle virker det som hun nådde sine mål. Hun delte selv egne opplevelser hun hadde erfart, samt hvordan hun satt igjen med en mestringsfølelse av å fullføre en pilegrimsferd. Det kan dermed virke som Tina oppnådde en form for selvrealisering ved å begi seg ut på pilegrimsferd.

Kristine

I Kristines tilfelle inneholdt pilegrimsferd sterke religiøse toner. Hennes mål var å lære om seg selv og gud. Det ble lagt stor vekt på at pilegrimer skal ha et hellig mål, og religion har en stor rolle innen pilegrimsferd. Utenom det religiøse mente hun også det var viktig med selvrefleksjon. Kristine forklarte at hun etter sin datters død følte hun behøvde å være alene med både seg selv og gud. Dette kan også ha vært en av grunnene til at Kristine er så

engasjert i pilegrimsferd som hun er i dag. Da kan virke som pilegrimsfenomenet har fungert som støtte for Kristine, spesielt etter hennes tap. Man kan dermed også anse Kristines bruk av pilegrimsferd som et terapeutisk middel. Ved å reise på pilegrimsferd ville hun få tid til refleksjon og å forhåpentligvis oppleve det hellige. For å videre underbygge teorien om dette forklarte Kristine også om en mestringsfølelse etter en utført pilegrimsferd. Denne følelsen skal ha gitt henne bedre selvtillit, hvilket igjen vil bidra til å forbedre hennes mentale helse.

Utenom en følelse av mestring og forbedret selvtillit ga ikke Kristine noe uttrykk for forandring eller andre oppnådde mål. Det kan tenkes at hun har opplevd noe religiøst grunnet hennes fokus på det, samt hennes kontinuerlige entusiasme for pilegrimsferd men dette har hun altså ikke poengtert. Uansett later Kristine til å ha oppnådd sitt mål med fokus på selvrefleksjon.

Silje

Forståelsen til Silje angående pilegrimsferd latet til dels å være påvirket av en turistmentalitet. Med dette menes det at hun stilte diverse krav og forventet en viss standard under sine reiser. Målet for Silje blir dermed utformet etter denne forståelsen. Silje la altså stort fokus på det å være i naturen og å oppleve kultur og andre mennesker. Hun ønsket ikke å sette noen religiøs betydning inn i fenomenet til tross for å selv ha beskrevet seg som kristen. Hun la uansett frem at hun fikk en mestringsfølelse av reisene sine.

Dermed kan det virke som Siljes mål er mer opplevelsesbasert enn noe annet. Dette resulterer i at hun når sine mål ved å være på pilegrimsferd og faktisk oppleve og leve i kulturen og historien. Hun nådde også sine mål ved å fullføre pilegrimsferdene, ettersom hun da fikk en mestringsfølelse. I motsetning til flere av de andre deltagerne virker muligens Siljes mål snevre. Det kan uansett argumenteres for at hun også har opplevd en form for selv realisering som følge av en pilegrimsferd.

Kapittel 5: Redegjørelse av funn

5. Funn

I dette kapittelet ønskes det å vise til funnene gjort på grunnlag av analysene. For å påminne leserne om oppgavens hovedmål tas det nytte av et tidligere brukt utdrag fra Lisbeth Mikaelsson:

At pilegrimsvandring for mange får personlige ettervirkninger må vi kunne regne med, men hva slags virkninger gir Pilegrimen (medlemsblad) ikke noe utdypet svar på.¹⁷²

Altså forklarer Mikaelsson at medlemsbladet til St. Jakob ikke tar for seg de personlige ettervirkningene en pilegrimsferd kan ha på en pilegrim. Det er nettopp de utdypende svarene Mikaelsson savnet fra *Pilegrimen* dette prosjektet har forsøkt å belyse. Dette prosjektet har med andre ord to hovedmål:

1. Vise til og redegjøre for selvoppfatning pilegrimene har, og hvordan de oppfatter både pilegrimsfenomenet og pilegrimsferd som følge av egen deltagelse.
2. Teste en teori om at pilegrimer opplever en form for forandring eller personlig utvikling som følge av pilegrimsferder.

I de tidligere kapitlene har intervjuanalyse og Maslows pyramide blitt anvendt for å undersøke pilegrimenes individuelle og sosiale opplevelser, samt deres oppfatning av pilegrimsfenomenet og pilegrimsferd. Funnene har variert fra hver deltager, og på grunnlag av dette vil dette underkapittelet ikke deles inn etter hver deltager. Underkapittelet vil altså vise til likheter og forskjeller mellom oppfatningene deltagerne hadde av pilegrimsferd/fenomenet.

Til å starte med kan det være godt å understreke at dette prosjektet benyttet kvalitative metoder. Blant annet ble det anvendt åpne spørsmål under intervjuene, hvilket igjen har resultert i et mer spredt utvalg av responser. Hvordan respondentene dermed har svart, og hva

¹⁷² Mikaelsson, 2011, Side 100

de har vektlagt under intervjuene har altså i stor grad vært opp til dem selv. Dette ble gjort grunnet en realisering om at det å generalisere funnene fra pilegrimene på grunnlag av en årsak/virkning forståelse av pilegrimsferd vil være umulig.

Problematikken med å generalisere funnene blir ikke forenklet ved å se på hvordan deltagerne definerte hva en pilegrimsferd er. Hvordan respondentene definerte en pilegrimsferd var begrunnet i deltagerens mål og håp for reisen. Dette ble igjen påvirket av om pilegrimen var religiøs og fylte pilegrimsferden med religiøs mening, eller ikke religiøs, og fylte da ferden med opplevelser eller refleksjoner. Med andre ord virket det som definisjonen for hva en pilegrimsferd er, og hva som definerer den var vidt forskjellig mellom enkelte deltagere. Om de var sterkt religiøse mente de at pilegrimsferd var en religiøs akt hvor man setter seg under fysisk press og oppleve noe guddommelig. Mens for de mindre troende dreide deg seg heller om det å oppleve kulturen og å finne seg selv. Dette kommer åpenbart av at respondentene er selvstendige individer med egne liv og levesett, men det er fascinerende å se hvordan et verdensomspennende fenomen som pilegrimsferd ikke har en fast definisjon som deltagerne anvender.

Det kan også tenkes at deltagerne forandrer definisjonen av pilegrimsferd for å passe til personlig behov. Altså at jeg muligens ville fått vidt forskjellige svar fra samme deltagere hadde dette prosjektet blitt utført igjen om ti år. Dette får pilegrimsfenomenet til å virke som noe flytende. Som noe mellom religion og sekularitet.

Flere av deltagerne ga inntrykk for at pilegrimsferd for dem var som en form for terapi eller øvelse for å forbedre sin mentale helse. Spesielt Annabell, Kristine, Josefine, Silje og Tinas opplevelser kan forstås som dette. Denne type virkning av pilegrimsferd er heller ikke knyttet til religiøsitet, ettersom at bare noen enkelte av disse kvinnene hadde sterke religiøse meninger. Det at pilegrimsferd kan anvende av religiøse og ikke-religiøse som et middel for forbedret mental helse var et uventet og spennende funn. Men igjen forklarte definisjonen av pilegrimsferden for målene til respondentene, hvilket ikke alltid var refleksjon eller noe forbundet med mental helse.

Til tross for den tidligere klargjøringen hva begrepet pilegrimsferd innbar kan det være greit å vise til at Rene Gothonis teorier om at forskjellige religioner oppfatter og gir pilegrimsferd forskjellige mening later til å stemme. Det oppsiktsvekkende er det faktum at selv mennesker med tilsynelatende samme religiøse tilhørighet kan ha forskjellige formeninger om hva en

pilegrimsferd er og innebærer. Det er altså ikke bare forskjellig fra hver religion, men også vært individ. Det virker derfor som at målene et individ har for en pilegrimsferd avgjør hva en pilegrimsferd innebærer og hva slags definisjon reisen dermed får.

Deltagerne hadde forskjellige mål grunnet sin identitet og pilegrimsdefinisjon. Men det fascinerende var at de alle hadde relativt presise mål de ønsket å oppnå som følge av reisen. Målene de hadde representerte et ønske om forandring og ved oppnåelse av mål forandrer deltagerne karakter. Forandringen varierte så klart mellom hver deltager, men de mer ekstreme tilfellene slik som hos Robert, ble hele hans tro forandret som følge av en pilegrimsferd. Dette kan argumenteres for å være støttende for Jensens teori om at religiøse pilegrimsferder kan ha en forandrende religiøs karakter på sine utøvere. En annen måte å tolke dette på er at deltagerne av prosjektet konstruerte sine mål under tilbakeblikk på sine pilegrimsferder. Altså at intervjuene igangsatte og potensielt sett påvirket hvordan deltagerne så på sine pilegrimsferder og sine mål.

Til tross for at de fleste deltageres oppfattelser og definisjoner av pilegrimsferd varierte, påpekte de aller fleste en følelse av fellesskap. Denne følelsen var noe enkelt av de latet til å føle både før og etter en utført pilegrimsferd, gjennom kontakten de hadde med forskjellige grupper på sosiale medier samt pilegrimsfellesskap. Denne formen for sosial åpenhet er noe man ikke like ofte vil høre om i en setting som omhandler strandferier eller storbyreiser. Det kan argumenteres for at denne følelsen, iallfall i dette prosjektet, var definerende for pilegrimsferd. Tina mente blant annet et fellesskapsfølelsen hun opplevde på sin pilegrimsreise var umulig å sammenligne med noen annen følelse. Ved å mene dette gir hun pilegrimsferd en unik effekt, hvilket hun mente ikke kunne erfares i andre former for reise.

Det var også spennende å se at enkelte teorier og påstander fra forskning som ble anvendt ble støttet opp funnene av gjort i dette prosjektet. Grunnet dette prosjektets størrelse var det ikke forventet.

Eksempelvis kan det virke som Henriette selv har lest *Pilgrimage in the marketplace* av Reader. Hennes skeptisisme til den norske pilegrimssatsningen og misnøyen for hvordan det blir styrt viser at enkelte av deltagerne er oppmerksom på at dette er et globalt fenomen. Fra *Readers Pilgrimage: A Very Short Introduction* kan også enkelte kategorier anvendes med et par forandringer. Readers kategori om «sekulær pilegrimsreise» som omhandler pilegrimsmål uten religiøse betydning kan snus om i Tinas tilfelle. Altså ved å omhandle ateister som drar

på primært kristne pilegrimsreiser, uten noe religiøs tilknytning til fenomenet eller reisen. Alex Norman ville også kategorisert Tina innen «Collective» gruppen, ut i fra hans kategorier for pilegrimer i *Religion, Pilgrimage and Tourism*.

5.1 Avsluttende bemerkninger

I dette prosjektet har jeg presentert pilegrimers egne fremstillinger av seg selv og deres forståelse av pilegrimsfenomenet. Teori som skulle testes var at pilegrimene opplever en forandring eller personlig utvikling som følge av en pilegrimsferd. For å vise til dette har jeg redegjort for pilegrimenes selvoppfatninger og hvordan de oppfatter både pilegrimsfenomenet og pilegrimsferd som følge av egen deltagelse. Slik som Mikaelsson påpekte i 2011 var det lite litteratur angående temaet. Jensen mente også selv i 2014 at pilegrimsferd kan frembringe endringer hos pilegrimene, men påpekte ikke i stor grad hva slags endringer dette innebar. I dette prosjektet har de reisendes begrunnelser og mål for å utføre pilegrimsferder blitt undersøkt. Ut ifra analysen kan det virke som endringene pilegrimene opplever er sterkt knyttet til hva de selv ønsker å få ut ifra sine reiser. Altså setter deres begrunnelse og mål for pilegrimsferd klare skildringer til hva slags endringer og virkninger de vil oppleve som følge av en utført reise. Det kan argumenteres for at pilegrimsferd faktisk er en transformativ reise, men akkurat hva slags forandrende effekt reisen har kommer altså an på hva de reisende selv ønsker. Deres selvbilde før og etter en reise kan være en av forandringene som finner sted som følge av reisen. Robert reiste eksempelvis på pilegrimsferd med en bestemt religiøs tilhørighet, men utforsket og forandret denne grunnet at dette var hans mål for reisen. Hvilke mål de reisende har kan dermed også forandre hvordan de reisende ser seg selv som følge av reisen. Et resultat kan være at de får bedre selvtillit og selvbilde etter den tunge fysiske reisen, hvilket kan gjøre at de anser seg selv som sterkere personer. For forskere vil man dermed muligens komme til konklusjonen om at en pilegrimsferd er en transformativ reise, og at dette er et definerende element ved fenomenet. For de reisende virket det ikke som det var den personlige utviklingen som sto i fokus, men snarere fellesskapet de følte de var en del av. De reisende mente med andre ord at fellesskapsfølelsen var definerende for pilegrimsferd, og at dette skilte denne formen for reise fra eksempelvis turisme.

Selv sitter jeg med en forståelse av at mine funn dekker noen av hullene tidligere forskning har påpekt. Jeg hadde ingen forventning av å oppdage det jeg gjorde før arbeidet på dette prosjektet var utført. Det var også interessant å kunne støtte opp funnene til tidligere forskning. Hvilket jeg og håper kan bli gjengitt av nye kommende studenter og forskere. Til

slutt ønsker jeg å si at jeg håper at mitt arbeid i dette prosjektet kan bidra til videre forskning innen pilegrimsfenomenet, og at det har vært en interessant reise.

5.2 Litteraturliste

Bryman, Alan. *Social Research Methods (5th Ed.)*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

Gothoni, Rene. «Pilgrimage = Transformation Journey». *Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, (01.01.1993). 10.08.2018. DOI: <https://doi.org/10.30674/scripta.67208>

Gothoni, Rene. *Tales and Truth – Pilgrimage on mount Athos Past and Present*. Helsingfors: Helsinki University Press, 1994.

Jensen, Roger. *Pilegrim – Lengsel, vandring, tenkning – før og nå*. Oslo: Novus, 2014.

Jensen, Roger. «Santiago de Compostela sett fra Norge – Historisk og aktuelle perspektiver». *Kirke og Kultur*, vol. 120, nr 3. (28.10.2016). 04.02.2018. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3002-2016-03-03>

Kraft, Siv Ellen og Richard J. Natvig. *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax, 2006.

Luthen, Eivind. *I Pilegrimenes fotspor til Nidaros*. Cappelen, 1992

Løver, Lene Louise. «Turist eller pilegrim? En undersøkelse av nåtidens pilegrimsfenomen.» Upublisert hovedoppgave. Universitetet i Oslo. 2008.

McLeod, Saul. «Maslow's Hierarchy of Needs». *Highgate counselling centre*, (2007). 20.03.2018. URL: <http://highgatecounselling.org.uk/members/certificate/CT2%20Paper%201.pdf>

Mikaelsson, Lisbeth. «Gjenfødelse på Caminoen til Santiago de Compostela». *Tidsskrift for religion og kultur*, vol. 3, nr 1-2. (2011). 14.11.2017. URL: <http://ojs.novus.no/index.php/DIN/article/view/783>

Mikaelsson, Lisbeth. *Kallets ekko. Studier i misjon og selvbiografi*. Kristiansand:

Høyskoleforlaget, 2003.

Nimri Aziz, Barbra. «Personal dimensions of the sacred journey: what pilgrims say». *Religious studies*, vol. 23, nr 2. (1987). 21.03.2018. DOI: [10.1017/S0034412500018758](https://doi.org/10.1017/S0034412500018758)

Norman, Alex. «The varieties of the spiritual tourist experience». *Literature & Aesthetics*, vol. 12, nr 1. (2012). 24.03.2018. URL: <https://openjournals.library.sydney.edu.au/index.php/LA/article/view/7573/7905>

Reader, Ian. *Pilgrimage: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2015.

Reader, Ian. *Pilgrimage in the marketplace*. New York/Abingdon: Routledge, 2014.

Schiffman, Kanuk & Hansen. *Consumer Behaviour, A European Outlook*. Pearson Educational Limited, 2011.

Stausberg, Michael. *Religion and tourism: Crossroads, destinations and encounters*. London/New York: Routledge, 2011.

Stausberg, Michael & Engler, Steven. *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. London/New York: Routledge, 2014.

Thomassen, Bjørn. «The uses and meanings of liminality». *International Political Anthropology*, vol. 2 nr 1. (2009). 2.03.2018. URL: <https://forskning.ruc.dk/en/publications/the-uses-and-meaning-of-liminality>

Turner, Edith & Victor. *Dramas, Fields and Metaphors*. Cornell University Press, 1974.

Turner, Victor. *Image and Pilgrimage in Christian Culture*. Columbia University Press, 1995.

Turner, Victor. «The center out there: pilgrim's goal». *History of Religions*, vol. 12 nr 3. (1973). 10.01.2018. DOI: <https://doi.org/10.1086/462677>

Van Gennep, Arnold. *Rites of Passage*. London/Henley: Routledge & Kegan Paul, 1960.

5.3 Nettkilder:

Maher Ahmed. The economics of Hajj: Money and pilgrimage. *BBC News* 05.10.2012.

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20067809> - Hentet 14.12.2017

Slettholm, Andreas. Pilegrimer krangler om veien. *Aftenposten* 06.03.2013.

<https://www.aftenposten.no/osloby/i/35dP/Pilegrimer-krangler-om-veien> - Hentet 03.12.2017

5.4 Utdrag/sitater fra intervjuer:

Annabell, «Intervju». Upublisert intervju. 17.02.2018

Henriette, «Intervju». Upublisert intervju. 08.02.2018

Josefine, «Intervju». Upublisert intervju. 13.02.2018

Kristine, «Intervju». Upublisert intervju. 15.02.2018

Robert, «Intervju». Upublisert intervju. 08.02.2018

Silje, «Intervju». Upublisert intervju. 18.02.2018

Tina, «Intervju». Upublisert intervju. 12.02.2018

5.5 English abstract

This master thesis takes on a slightly different approach to the studies of pilgrimage. The thesis is based on 7 interviews of Norwegian pilgrims that have traveled to multiple and different pilgrimage sites. The focus of this study is on the pilgrims, rather than the places they visit. Primarily, I have tried to uncover if pilgrims themselves believe that pilgrimages have influenced them in any way. By influence, I mean changed or altered, either in a religious, characteristic or psychological manner. Secondly, I wanted to get a perspective of how the pilgrims themselves understood pilgrimage, and what it might entail for different individuals.

In recent studies notable religious scientists such as Michael Stausberg have tried to make the scientific community aware of both the similarities and differences of what pilgrimage and tourism both is and entails for its travelers. Other scientists, like Lisbeth Mikaelsson have shown that studies surrounding pilgrimage perspectives are far too narrow, and as such it might be difficult to discuss what the differences of pilgrimage and tourism really is. By not really knowing what a pilgrimage means for its travelers, it will in other words be impossible to do a comparable analysis of the two closely knit phenomenon's. As both Michael Stausberg and Ian Reader have previously shown, the two phenomenon's share multiple traits, which in return might make them difficult to distinguish from each other. Some scientist like Alex Norman and Victor Turner where aware of the fact that there might be some sort of effect posed from pilgrimage to pilgrim. What those effects are where nevertheless not disclosed. Alex Norman has also attempted to categorize different travelers by what they hope to achieve from their travels. I found some of those categorize to be useful, while other not so much. In truth most of the academic understanding of transformations through travels seems to stem from Victor Turners theory of liminality. Even though his theory has been subject to criticism since he first published his work, which also I shamelessly take part in, I still believe there is some notions of it that's still worth considering.

By finishing this thesis, I seem to have discovered a bit more than expected. Either way I hope my findings will help to further the research on the subject, as it is sorely needed.